

Π.Μ.Σ. «Ψυχολογία», «Ταυτότητες και Διαπροσωπικές Σχέσεις»

**Μια μελέτη του περιεχομένου των κοινωνικών αναπαραστάσεων του
γυναικείου σώματος, της γυναικείας σεξουαλικότητας, της
σεξουαλικής κακοποίησης των γυναικών και των επιζώσων
σεξουαλικής κακοποίησης.**

ΌΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: Χριστίνα Χρήστου

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 620M038

ΕΠΟΠΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: Α. Γιώτσα

Π. Κορδούτης

Α. Μαντόγλου

Αθήνα, 2022

Copyright © Χριστίνα Χρήστου, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περιεχόμενα

.....	1
Περίληψη.....	4
Abstract	4
Εισαγωγή	6
Γυναικείο Σώμα	9
Γυναικεία Σεξουαλικότητα	14
Η σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών	19
Μεθοδολογία	26
Συμμετέχοντες	26
Ερευνητική διαδικασία	29
Ανάλυση αποτελεσμάτων	30
Συζήτηση	43
Περιορισμοί – Μελλοντικές Κατευθύνσεις	54
Βιβλιογραφία	56
Ελληνόγλωσση	56
Ξενόγλωσση	58

Περίληψη

Η προκείμενη έρευνα μελετά το περιεχόμενο των κοινωνικών αναπαραστάσεων του γυναικείου σώματος, της γυναικείας σεξουαλικότητας, της γυναικείας σεξουαλικής κακοποίησης και των επιζωσών σεξουαλικής κακοποίησης. Η έρευνα διενεργήθηκε διαδικτυακά και οι συμμετέχοντες στρατολογήθηκαν μέσω της τυχαίας δειγματοληψίας και της δειγματοληψίας χιονοστιβάδας. Συνολικά συμμετείχαν 105 υποκείμενα, αλλά αναλύθηκε το περιεχόμενο των απαντήσεων 88 υποκειμένων, τα οποία ήταν ελληνικής καταγωγής και κάτοικοι Ελλάδος. Μεθοδολογικά χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του ελεύθερου συνειρμού. Από τη θεματική ανάλυση φάνηκε ότι το γυναικείο σώμα αντικειμενοποιείται γύρω από την ομορφιά και τη μητρότητα και η σεξουαλικότητα γύρω από την αυτενέργεια των γυναικών και την κοινωνική καταπίεση. Επιπλέον, το περιεχόμενο των κοινωνικών αναπαραστάσεων της σεξουαλικής κακοποίησης αφορούσε στη βία, στην κοινωνική σημασία της, ενώ οι επιζώσες σεξουαλικής κακοποίησης αναπαρίστανται κοινωνικά μέσω της κοινωνικής περιθωριοποίησης, του φόβου και της παθητικότητας.

Λέξεις κλειδιά: κοινωνικές αναπαραστάσεις, γυναικείο σώμα, γυναικεία σεξουαλικότητα, σεξουαλική κακοποίηση.

Abstract

The current study examines the content of social representations, as far as the female body, female sexuality, female sexual violence, and sexual assault survivors are concerned. The research was conducted online, and the participants were recruited through random sampling and avalanche sampling. Totally 105 subjects participated, but the answers of 88 participants were taken under consideration during the thematic

analysis. Those participants were residents and originated from Greece.

Methodologically we use the free association technique. The thematic analysis showed that the social representations of the female body are objectified around beauty and motherhood, while female sexuality is objectified around agency and social repression. In addition, the content of the social representations of sexual assault contains the violence and the social importance of the issue, while sexual assault survivors are represented as socially marginalized, silent, and passive subjects.

Key Words: social representations, female body, female sexuality, sexual violence.

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τη Μαντόγλου (2013), δεν υπάρχει αντικειμενική πραγματικότητα, παρά μόνο η πραγματικότητα που δημιουργεί το υποκείμενο, η αναπαράσταση για τον περιβάλλοντα κόσμο. Τα άτομα μέσω ψυχικών και κοινωνικών μηχανισμών ιδιοποιούνται τον περιβάλλοντα κόσμο και τις σχέσεις που δημιουργούνται ανάμεσα σε αυτά και την κοινωνία. Κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι μια κοινά αποδεκτή γνώση για ότι συμβαίνει γύρω μας, μια «μετάφραση» της πραγματικότητας. Ο ρόλος των κοινωνικών αναπαραστάσεων έγκειται στη δημιουργία ενός πλαισίου νοηματοδότησης (Tateo & Iannaccone, 2012), το κοινωνικό υποκείμενο πλησιάζει το κοινωνικό αντικείμενο. Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις παρέχουν κριτήρια για την αξιολόγηση (evaluation) του κοινωνικού περιβάλλοντος, ενώ δίνουν τη δυνατότητα για τον ορισμό, δικαιολόγηση ή νομιμοποίηση συγκεκριμένων συμπεριφορών (Moscovici, 1981). Στους κοινωνιοψυχολογικούς ορισμούς των κοινωνικών αναπαραστάσεων τους οποίους συναντάμε στη βιβλιογραφία, κοινό σημείο αναφοράς αποτελούν τρία χαρακτηριστικά, η επικοινωνία, η ανακατασκευή της πραγματικότητας και ο έλεγχος του περιβάλλοντος (Μαντόγλου, 2013).

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις είναι συνισταμένη ενδο-ατομικών και κοινωνικών διεργασιών, πρόκειται για μια συνεχή και αμφίδρομη σχέση. Η αλληλεπίδραση αυτή μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητή μέσα από δύο θεμελιώδεις διαδικασίες, την αντικειμενοποίηση και την επικέντρωση. Οι πληροφορίες για το αντικείμενο επιλέγονται από τα άτομα βάσει της ταυτότητας τους, και του αξιακού τους συστήματος, για να ενταχθούν στον προσωπικό κόσμο των κοινωνικών υποκειμένων και να τις ελέγξουν, με αυτό τον τρόπο δημιουργείται ένα εικονικό συνεκτικό σύνολο, το οποίο στη συνέχεια αποτελεί την πραγματικότητα πλέον του

υποκειμένου. Η αντικειμενοποίηση υποβαστάζεται από τη γλώσσα (Μαντόγλου, 2013). Ο λόγος αποτελεί ένα δυναμικό εργαλείο περιγραφής του κόσμου, καθώς λέξεις που επιλέγουμε να χρησιμοποιήσουμε στο λόγο μας αποτελούν εργαλείο έκφρασης των αντιλήψεων, των συναισθημάτων και των σκέψεων (Κάλφα & Χατζηφωτίου, 2021).

Παράλληλα, μέσω της διαδικασίας της επικέντρωσης, οι έννοιες του αντικειμένου προσαρμόζονται σε ήδη υπάρχουσες αναπαραστάσεις, το αντικείμενο συνδέεται με γνωστές μορφές και αναθεωρείται μέσα από αυτές. Προσδίδεται ένα νέο νόημα, σύμφωνα με τις ανάγκες και τις κοινωνικές υπαγωγές. Η ομάδα εκφράζει την ταυτότητα της με τη σημασία που αποδίδει στην αναπαράσταση (Μαντόγλου, 2013).

Θεωρούμε ότι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις της γυναικείας σεξουαλικής κακοποίησης συνδέονται με τις κοινωνικές αναπαραστάσεις του γυναικείου σώματος και της γυναικείας σεξουαλικότητας. Αφενός, το σώμα αποτελεί πρώτη ύλη συγκρότησης του ατόμου και της κοινωνίας, στην οποία εγγράφονται τα κοινωνικά μηνύματα, οι στόχοι, οι αξίες, οι σχέσεις, οι εξουσιαστικοί κανόνες και πρακτικές (Αλεξιάς, 2011). Αφετέρου, τα κοινωνικά σενάρια και οι προσδοκίες σε σχέση με τη γυναικεία σεξουαλικότητα, σχετίζονται με τη διαίωνηση και τη νομιμοποίηση της σεξουαλικής κακοποίησης των γυναικών (Landgraf & Von Treskow, 2017).

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνουν οι Γυναίκες των Ηνωμένων Εθνών (UN Women, 2018), η σεξουαλική κακοποίηση «είναι η καταστρατήγηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, η οποία βασίζεται σε διακρίσεις βάσει του φύλου, σε ένα πλαίσιο το οποίο διακρίνεται από άνισες σχέσεις, όπως ο εργασιακός χώρος ή/και η έμφυλη ανισότητα. Μπορεί να λάβει τη μορφή ποικίλων πράξεων, όπως ο βιασμός, άλλο είδος επιθετικού και μη συναινετικού αγγίγματος, η επιβεβλημένη έκθεση σε πορνογραφία, η διαρροή φωτογραφιών με σεξουαλικό περιεχόμενο και η εκφορά

λεκτικού σεξουαλικού περιεχομένου (Sen, Borges, Guallar, & Cochran, 2018). Έχει βρεθεί ότι μια στις τρεις γυναίκες έχει υποστεί σεξουαλική βία εντός και εκτός στενής διαπροσωπικής σχέσης μετά την ηλικία των 15 ετών. Στο ποσοστό αυτό δε συμπεριλαμβάνεται η σεξουαλική παρενόχληση, υποθέτοντας ότι το ποσοστό αυτό θα είναι πολύ υψηλότερο σε αυτή την περίπτωση (Sen et al., 2018).

Ο στόχος της συγκεκριμένης έρευνας, είναι η μελέτη του τρόπου με τον οποίο οι κοινωνικές αναπαραστάσεις του γυναικείου σώματος, της γυναικείας σεξουαλικότητας, της γυναικείας σεξουαλικής κακοποίησης και των επιζωσών αυτής καθοδηγούν τις ατομικές και κοινωνικές συμπεριφορές και παράγουν ένα σύστημα προσδοκιών και προβλέψεων σε σχέση με αυτές. Ευελπιστούμε ότι η συνδυαστική μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων των προαναφερθέντων μεταβλητών, θα ενισχύσει τη σχετική με το έμφυλο ζήτημα ακαδημαϊκή έρευνα μελετώντας συγκεκριμένα τον ελληνικό πληθυσμό, και θα αποτελέσει ενδεχομένως έναυσμα για κοινωνική αλλαγή. Ο τρόπος με τον οποίο θα επιτευχθεί ο στόχος αυτός είναι μέσα από τη μελέτη του περιεχομένου των ανωτέρω κοινωνικών αναπαραστάσεων, χρησιμοποιώντας την ποιοτική μέθοδο έρευνας του ελεύθερου συνειρμού. Στην παρούσα έρευνα δε θα μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιείται η επικέντρωση.

Παρενθετικά, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η μελέτη των προαναφερθέντων κοινωνικών αναπαραστάσεων σε συνάρτηση με το γυναικείο φύλο, δε συνεπάγεται ότι οι άνδρες δεν υφίστανται σεξουαλική κακοποίηση. Αντιθέτως, οι κανονιστικές προσδοκίες σχετικά με την αρρενωπότητα αποθαρρύνουν τους άνδρες θύματα σεξουαλικής κακοποίησης να μιλήσουν για αυτή, με αποτέλεσμα η κοινωνία να αγνοεί το βάθος της σεξουαλικής βίας κατά των ανδρών (Javaid,

2015). Ωστόσο, η θεματική αυτή μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μελέτης μιας άλλης έρευνας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι όροι “θύμα” και “επιζώσα” μπορούν να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά. Ο όρος «θύμα» χρησιμοποιείται κυρίως στον νομικό και τον ιατρικό τομέα. Ο όρος «επιζώσα/ών» προτιμάται σε τομείς όπως οι ψυχολογικές και κοινωνικές υπηρεσίες επειδή υποδηλώνει το ψυχικό σθένος και την ανθεκτικότητα (Διοτίμα, 2019).

Γυναικείο Σώμα

Το σώμα αποτελεί ένα πολύπλοκο βιολογικό και κοινωνιοψυχολογικό φαινόμενο, μια αυτόνομη βιολογική οντότητα και μια χωροχρονικά προσδιορισμένη κατασκευή. Πρόκειται για την πρώτη ύλη συγκρότησης του ατόμου και της κοινωνίας, στην οποία εγγράφονται τα κοινωνικά μηνύματα, οι στόχοι, οι αξίες, οι σχέσεις, οι εξουσιαστικοί κανόνες και πρακτικές. Στο σώμα εγγράφονται μια σειρά εξουσιαστικών λόγων, θρησκευτικών, ηθικών, ιατρικών, καταναλωτικών, οι οποίοι εκφράζονται μέσω των υποκειμένων και των ρόλων που αυτά διαδραματίζουν, όπως ιατροί, εραστές κ.α. Με αυτό τον τρόπο μορφοποιείται ένα παραγωγικό και υπάκουο σώμα, το οποίο δεν μπορεί να υπάρξει ανεξάρτητα από τους εξουσιαστικούς λόγους. Ωστόσο, το σώμα αποτελεί και αμυντικό μηχανισμό έναντι της εξουσίας, όταν έρχεται στην επιφάνεια το προσωπικό βίωμα, το συναίσθημα, η φαινομενολογική μελέτη του τρόπου με τον οποίο το κοινωνικά σωματοποιημένο υποκείμενο συμμετέχει στις καθημερινές σχέσεις (Αλεξιάς, 2011).

Στις σύγχρονες καταναλωτικές κοινωνίες ο εαυτός ταυτίζεται με το σώμα, το σώμα μετατρέπεται σε αντικείμενο προς διαχείριση και εκφράζει κοινωνικά μορφοποιημένες επιθυμίες. Τα συναισθήματα, τα πάθη, οι επιθυμίες και οι φόβοι εγγράφονται στο σωματοποιημένο κοινωνικό υποκείμενο (Αλεξιάς, 2011).

Στον κεντρικό πυρήνα της κοινωνικής αναπαράστασης του γυναικείου σώματος συναντάμε τη μητρότητα και την ευσέβεια, ως αντίποδα της δύναμης και της αντοχής που αποδίδεται στους άνδρες (Banerjee, 2003). Η O'Reilly (2012) κάνει λόγο για τέσσερις έννοιες μητρότητας. Αναφέρεται στη μητρότητα ως θεσμό, ο οποίος πρεσβεύει ότι αυτός είναι ο σκοπός όλων των γυναικών, θέτοντας το γυναικείο σώμα ως αντικείμενο ελέγχου. Επιπλέον, αναφέρεται στη βιωμένη εμπειρία της μητρότητας και στην ταυτότητα της μητρότητας, δηλαδή στον τρόπο με τον οποίο η μητρότητα διαμορφώνει την αίσθηση τους εαυτού (Jiao, 2019). Τέλος, κάνει λόγο για τη μητρότητα ως μέσο ενδυνάμωσης και πολιτικού ακτιβισμού.

Το γυναικείο σώμα αποτέλεσε αντικείμενο ελέγχου και ταυτίστηκε με την οικονομική παραγωγή, μέσω της αναπαραγωγικής του ικανότητας, λόγου χάριν μέσω της μεταβίβασης της περιουσίας στους άνδρες κληρονόμους (Αλεξιάς, 2011). Όταν μια γυναίκα έχει εμμηνόρροια έχει αποτύχει για ακόμη μια φορά να κάνει παιδί, ενώ η εμμηνόπαυση τη καθιστά περιττή για τις ανάγκες της κοινωνίας. Σύμφωνα με την Ortner (1994), μεταξύ του δίπολου «φύση – πολιτισμός» το γυναικείο σώμα αναπαρίσταται πιο κοντά στη φύση, ενώ το ανδρικό πιο κοντά στον πολιτισμό, με την υποβάθμιση του θηλυκού σώματος στην αναπαραγωγική του ικανότητα, με αποτέλεσμα την εγκαθίδρυση εξουσιαστικών κατηγοριών σχέσεων μεταξύ ανδρών και γυναικών. Επί παραδείγματι, η γυναίκα δημιουργεί φθαρτά όντα, ενώ ο άνδρας τεχνολογικά επιτεύγματα.

Το γυναικείο σώμα έχει εργαλειοποιηθεί προς διαφύλαξη της εθνικής ταυτότητας μέσω της αναπαραγωγικής του ικανότητας και του ρουχισμού. Λαμβάνοντας υπόψη την περίπτωση του Ιράν, από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα έως την Ιρανική επανάσταση του 1979, οι γυναίκες απαγορευόταν να φορούν χιτζάμ, υποστηρίζοντας την εθνικιστική ιδεολογία της «Ιρανικότητας» προ του Ισλάμ, έναντι

της θρησκευτικής εθνικής ταυτότητας (Rahbari, Longman, & Coene, 2019). Με τον ίδιο τρόπο, αλλά προς την αντίθετη κατεύθυνση το γυναικείο σώμα εργαλειοποιήθηκε με την επιβολή του χιτζάμπ μετά την επανάσταση του 1979. Στην αναπαράσταση των σωμάτων των Μουσουλμάνων Ιρανών γυναικών στους δημόσιους χώρους, η ομοιομορφία διαφύλαττε την εθνική ταυτότητα, καθώς η ομοιομορφία που επιβλήθηκε, απέρριπτε τον πλουραλισμό και οποιαδήποτε απειλή προς της κυρίαρχη αφήγηση. Η γυναίκες αποτέλεσαν στόχο μιας εθνικιστικής υπέρ των γεννήσεων ιδεολογίας, για να διαφυλαχθεί η αύξηση του πληθυσμού. Το γυναικείο σώμα και η σεξουαλικότητα στοχοποιήθηκαν για να φέρουν στο κόσμο μωρά και να τα φροντίζουν, απαγορεύοντας εκπαιδευτικά προγράμματα οικογενειακού προγραμματισμού και μεθόδους αντισύλληψης. Το γυναικείο σώμα, αναπαρίστατο ως ιερό, το οποίο ήταν σε κίνδυνο στις δημόσιες εκδηλώσεις και έπρεπε να διαφυλαχθεί. Στον αντίποδα αυτής της αναπαράστασης βρισκόταν η ιμπεριαλιστική Δύση, η οποία παραβιάζει το γυναικείο σώμα, ερωτικοποιώντας το (Rahbari et al., 2019).

Ένα ακόμη παράδειγμα προσπάθειας ελέγχου του γυναικείου σώματος μέσω του ρουχισμού αποτελεί η ενδυμασία του γυναικείου Αφρικανικού σώματος ως όχημα για τη δικαιολόγηση αποικιοκρατικών πρακτικών. Πιο συγκεκριμένα, το γυμνό σώμα παρομοιαζόταν ως «ακάθαρτο», έχον την ανάγκη παρέμβασης, νομιμοποιώντας με αυτό τον τρόπο την αποικιοκρατία επί των αφρικανικών σωμάτων.

Αναπαραστασιακά υπήρχαν τα αντιθετικά δίπολα της «ντυμένης» Ευρώπης και της «γυμνής» Αφρικής, της «πολιτισμένης» Ευρώπης, και της «απολίτιστης» Αφρικής. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την εγκαθίδρυση ιεραρχιών και μεταξύ των Αφρικανών, ντυμένων και μη. Η δυτική αγωνία για τα ντυμένα σώματα παρέμεινε και κατά τη μετα-αποικιοκρατική περίοδο, εντείνοντας την έμφυλη ανισότητα, μέσω των κανόνων ενδυμασίας των γυναικών σε δημόσιους χώρους (Ayo, 2015).

Από την παιδική ηλικία, οι θηλυκότητες είναι ένα «ορατό αντικείμενο», καθώς βλέποντας τον εαυτό τους στο καθρέπτη, αντιλαμβάνονται ότι μια «εξωτερική εμφάνιση» τους επιβάλλεται (Sturken & Cartwright, 2001). Αυτό συνεπάγεται ότι η «θηλυκότητα» αποτελεί μια κοινωνική κατασκευή. Το γυναικείο σώμα αναπαρίσταται ως λεπτό, χωρίς ρυτίδες, ανοιχτόχρωμο, ενώ η επιστήμη, η τεχνολογία, τα ΜΜΕ και η τέχνη συμβάλλουν προς επίρρωση αυτής της αναπαράστασης. Η φυσική ομορφιά ταυτίζεται με την ηθική και την καλοσύνη, ενώ η ασχήμια ταυτίζεται με την εσωτερική ασχήμια και κακία (Kumara & Jayawardhana, 2018). Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των ταινιών της Disney, όπου οι κακές μητρίες αναπαρίστανται ως ηλικιωμένες, με αποκλίνοντα από τα πρότυπα ομορφιάς εξωτερικά χαρακτηριστικά και μόνες, χωρίς σύζυγο (Elnahla, 2015). Οι γυναίκες κατηγοριοποιούνται σε ηλικίες, ύψος, βάρος χρώμα με αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση της πλειοψηφίας των γυναικών στον κόσμο (Wolf, 2013). Βάσει αυτού του μύθου περί ομορφιάς δημιουργείται ιεραρχία μεταξύ των γυναικών, καλλιεργείται μεταξύ τους ανταγωνισμός, ο οποίος λειτουργεί ως τροχοπέδη στην επίτευξη ισότητας μεταξύ των φύλων (Kumara & Jayawardhana, 2018).

Σε μια μελέτη των νικητριών των διεθνών καλλιστείων ομορφιάς από το 1967 έως το 2017, βρέθηκε ότι το 68% των νικητριών κατάγονταν από αναπτυσσόμενες χώρες. Το εύρημα αυτό έρχεται σε αντίθεση με την θεωρία της επιβολής του Δυτικού-Καυκάσιου ιδεώδους ομορφιάς στον υπόλοιπο κόσμο. Ωστόσο, από μια πιο αναλυτική σκοπιά βρέθηκε ότι οι νικήτριες, αν και κατάγονταν από αναπτυσσόμενες χώρες, τα χαρακτηριστικά τους είχαν μεγάλη απόκλιση από τα τυπικά χαρακτηριστικά των γυναικών στη χώρα καταγωγής τους, ενώ έμοιαζαν περισσότερο με το Δυτικό-Καυκάσιο ιδεώδες ομορφιάς. Από την άλλη μεριά, το γεγονός ότι κατάγονταν από χώρες με πολύ μεγάλο πληθυσμό, όπως η Ινδία, η Βενεζουέλα ή η

Κίνα εξυπηρετούσε τα καταναλωτικά συμφέροντα των εταιρειών παραγωγής προϊόντων ομορφιάς (Kumara & Jayawardhana, 2018).

Στην έρευνα των Stenzel, Saha και Guareschi (2006) της κοινωνικής αναπαράστασης του σώματος σε έφηβες και νεαρές ενήλικες, το κύριο θέμα, το οποίο αναδείχθηκε, ήταν η εξωτερική εμφάνιση και τα αντιθετικά δίπολα θετικός/αρνητικός, σώμα των άλλων/ δικό μου σώμα, λεπτό σώμα/ χοντρό σώμα . Η πραγματικότητα του σωματικού βάρους δεν ταυτιζόταν απαραίτητα με τη βιωμένη εμπειρία αυτού, ενώ δεν υπήρχε μέση συνθήκη βιωμένου σωματικού βάρους. Στις αναπαραστάσεις των νεαρών αυτών γυναικών οι επιλογές ήταν περιορισμένες, και ήταν το λεπτό σώμα. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το «χωράω στα ρούχα μου» συνεπαγόταν το «χωράω στην κοινωνία», με τις έφηβες να αισθάνονται ότι το βάρος τους επηρέαζε σημαντικά τις κοινωνικές τους σχέσεις και κατ' επέκταση την αυτοεκτίμηση τους (Stenzel et al., 2006). Είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη τα πολιτισμικά πρότυπα, όταν μελετάται η ικανοποίηση από το σώμα και η σχέση του ατόμου με αυτό. Επί παραδείγματι, στις αφρικανικές χώρες οι γυναίκες προτιμούν να έχουν αυξημένο Δ.Μ.Σ ως ένδειξη πλούτου και ευμάρειας, ενώ ο μειωμένος Δ.Μ.Σ θεωρείται λιγότερο ελκυστικός (Van Tu el al., 2020). Οι σχέσεις αυτές με το σώμα μπορούν να οδηγήσουν σε εξοντωτικές δίαιτες, βουλιμικά επεισόδια, υπερφαγικά επεισόδια και άλλες διατροφικές διαταραχές, οι οποίες είναι σημαντικό να μελετώνται και υπό το κοινωνικό πρίσμα πέραν του ιατρικού (Stenzel et al., 2006).

Η δυσaréσκεια των γυναικών, σε σχέση με το σώμα τους, αποτελεί μέρος της σύγχρονης κανονιστικής θηλυκότητας στο δυτικό πολιτισμό, η οποία περιλαμβάνει την κουλτούρα «του λεπτού σώματος», την εργαλειοποίηση, και την υπερσεξουαλικοποίηση του γυναικείου σώματος. Τα παραπάνω οφείλονται στις ετεροκανονικές ιδεολογίες περί των ρομαντικών σχέσεων (Sharp & Keyton, 2016).

Η σωματική βία αποτελεί μια από τις πιο έντονες εκφράσεις εξουσίας, καθώς επηρεάζει το άτομο ευθέως στο κέντρο της ύπαρξής του, στο σώμα του (Castiglione, Licciardello, Rampullo, & Scolla, 2012).

Οι Fredrickson και Roberts (1997) ορίζουν τη σεξουαλική αντικειμενοποίηση των γυναικών ως την αναγωγή τους στο σώμα της, στα μέρη του σώματος της ή στη σεξουαλική λειτουργία, δίνοντας ελάχιστη έως καθόλου έμφαση στο πρόσωπο, με αποτέλεσμα αυτά να αναπαριστούν την ολότητα της. Έχει βρεθεί ότι οι άνθρωποι, οι οποίοι βλέπουν τις γυναίκες ως αντικείμενα ή με λιγότερη την ανθρώπινη ιδιότητα, είναι πιθανότερο να προβούν σε συναισθηματική, σωματική και σεξουαλική κακοποίηση τους (Ohbuchi, Ikeda, & Takeuchi, 1994). Συνεπώς, η απανθρωποποίηση, μέσω της αντικειμενοποίησης των γυναικών, αποτελεί μια μέθοδο μέσω της οποίας δικαιολογούνται πράξεις έμφυλης βίας και κακοποίησης, δεδομένου ότι στερούνται πλέον ανθρώπινων χαρακτηριστικών (Bandura, 2002a). Παρόμοιες πρακτικές χρησιμοποιούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η πορνογραφία, με αποτέλεσμα να νομιμοποιείται η βία κατά των γυναικών. Παράλληλα, οι γυναίκες εσωτερικεύουν την προαναφερθείσα αντικειμενοποίηση, μέσω της διαδικασίας της κοινωνικοποίησης, πιστεύοντας ότι το σώμα τους αποτελεί αντικείμενο (Fredrickson & Roberts, 1997). Οι γυναίκες αντικειμενοποιούνται και αντικειμενοποιούν τον εαυτό τους (Landgraf & von Treskow, 2017). Με αυτό τον τρόπο και βάσει αυτών των νορμών, οι γυναίκες θεωρούνται υπεύθυνες για τυχόν θυματοποίησή τους, επί παραδείγματι εξαιτίας της ενδυμασίας τους (Edmonds & Cahoon, 1986).

Γυναικεία Σεξουαλικότητα

Σύμφωνα με τη φεμινιστική παράδοση η σεξουαλικότητα, όπως και το σώμα, δε προσλαμβάνεται ως μια αντικειμενική έννοια, αλλά ως μια ιστορική δυναμική διαδικασία, μέσω της οποίας οι γυναίκες υποτάχθηκαν στους άνδρες, μέσα από την

ηθική, τη θρησκεία και την ιατρική (Αλεξιάς, 2011). Επί παραδείγματι, η κοινωνική αξία της παρθενίας έγκειται στο γεγονός ότι η γυναίκα θεωρείται κτήμα και ως κτήμα του Θεού ή του πατρός της, οφείλει να εισέρχεται στο γάμο «αλώβητη». Ο παρθενικός υμένας καθίσταται ένα σύμβολο φαλλικού ελέγχου επί της γυναικείας σεξουαλικότητας (Stiritz, & Schiller, 2005). Φυσικά, η κοινωνική αυτή αναπαράσταση της γυναικείας σεξουαλικότητας και της παρθενίας, δεν είναι συμπεριληπτική ως προς τις γυναίκες, οι οποίες δεν ανήκουν στο ετεροφυλοφιλικό κανονιστικό πρότυπο.

Σύμφωνα με τους Landgraf και Von Treskow (2017), η ετεροφυλοφιλική κανονικότητα φαίνεται να επηρεάζει τις κοινωνικές νόρμες και τις κοινωνικές αναπαραστάσεις σε σχέση με τη σεξουαλικότητα. Πιο συγκεκριμένα, οι άνδρες επιβραβεύονται κοινωνικά και σεξουαλικά, όταν επικοινωνούν τη σεξουαλική τους επιθυμία πιο δυναμικά και αποφασιστικά προς τις γυναίκες ή όταν ξεκινούν μια σεξουαλική συμπεριφορά. Εν αντιθέσει, η γυναικεία σεξουαλικότητα έχει θεωρηθεί αδύναμη και παθητική. Οι γυναίκες επαινούνται κοινωνικά, όταν χρησιμοποιούν πιο παθητικές και λιγότερο ορατές στρατηγικές για να κατακτήσουν την ανδρική στοργή, όταν προσέχουν, είναι επιλεκτικές και πιο συγκρατημένες. Είναι αυτές οι οποίες θέτουν τα όρια (Landgraf & Von Treskow, 2017).

Αυτού του είδους οι κοινωνικές προσδοκίες και αναπαραστάσεις, διαθέτουν μια επικοινωνιακή και πληροφοριακή χρησιμότητα, υποβάλουν ρόλους ώστε τα άτομα να μπορέσουν να διαχειριστούν την ασάφεια και την αμφιβολία, όταν γνωρίζουν μια ή έναν υποψήφιο σύντροφο (Afifi & Lucas, 2008). Παρά το γεγονός ότι παρατηρούνται τα παραπάνω ετεροφυλόφιλα κανονιστικά χαρακτηριστικά ως αναπαραστάσεις για τα δυο φύλα, δεν παρατηρείται μεταξύ των φύλων και τον

χαρακτηριστικών αυτών κάποια ευθεία αιτιακή σχέση (Landgraf & Von Treskow, 2017).

Οι ετεροκανονικές αναπαραστάσεις σε σχέση με το φλερτ προωθούν τη σεξουαλική επιθετικότητα και βία, καθώς οτιδήποτε μη κανονιστικό, το οποίο δεν συνάδει με αυτές θεωρείται «λάθος» (Landgraf & Von Treskow, 2017). Επί παραδείγματι, οι άνδρες τείνουν να παρερμηνεύουν την φιλικότητα και την ευγένεια των γυναικών ως δείγματα σεξουαλικού ενδιαφέροντος, δεδομένων των νορμών που θέλουν τις γυναίκες παθητικούς δέκτες. Ομοίως, αναπαραστατικά οι γυναίκες είναι εκείνες οι οποίες θέτουν τα όρια, και η γυναικεία αντίσταση κατά τη διάρκεια του φλερτ συναντάται ευρέως στη λογοτεχνία, στον κινηματογράφο και στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Με αυτόν τον τρόπο, υπονοείται ότι το «όχι» δεν σημαίνει πάντα «όχι» με αποτέλεσμα να νομιμοποιούνται με αυτόν τον τρόπο συμπεριφορές σεξουαλικής κακοποίησης (Landgraf & Von Treskow, 2017).

Επιπροσθέτως, αν και πλέον ένα από τα αφηγήματα γύρω από τη σεξουαλικότητα, αφορούν στην απελευθέρωση και την ισότητα, σύμφωνα με το φεμινιστικό κίνημα πρόκειται για μια ψευδαίσθηση περί ελευθερίας, καθώς οι αναπαραστάσεις γύρω από το σεξ παραμένουν ανδροκρατικές, καθώς αντικειμενοποιούνται γύρω από το ετεροκανονικό διεισδυτικό σεξ και το «οργασμικό καθήκον» (orgasmic imperative), (Gavey, McPhillips, & Braun, 1999, Potts, 2000). Έχει βρεθεί ότι για τις γυναίκες ο οργασμός αναπαραστασιακά είναι ένα δώρο προς τους άνδρες με αντάλλαγμα τα σώματά τους ως παθητικούς αποδέκτες (Gilfoyle & Wilson, & Brown, 1992).

Οι Lavie-Ajay & Joffe (2009) μελέτησαν την αναπαράσταση του γυναικείου οργασμού, μέσω ημι-δομημένων συνεντεύξεων 50 γυναικών. Κατά τη θεματική ανάλυση, ένα από τα θέματα που αναδύθηκαν ήταν η αποθέωση του οργασμού ως

κεντρικού δείκτη της ικανοποίησης από το σεξ. Ωστόσο, η απόσταση μεταξύ της αναπαράστασης του οργασμού, ως βασικού στόχου, και της βιωμένης εμπειρίας αυτού, δημιουργούν στις γυναίκες αίσθημα αποτυχίας, ανεπάρκειας, ντροπής και θυμού. Επιπροσθέτως, στην ίδια έρευνα, βρέθηκε ότι ο κολπικός οργασμός θεωρούνταν ανώτερος από τον κλειτοριδικό, με αποτέλεσμα οι γυναίκες, οι οποίες είχαν κλειτοριδικό οργασμό να αισθάνονται ότι πάσχουν από οργασμικές δυσλειτουργίες (Lavie-Ajay & Joffe, 2009).

Η αναπαράσταση αυτή έχει τις ρίζες της και στην ιστορία της επιστημονικής σκέψης, όπως αυτή είναι προσιτή στο ευρύ κοινό. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση της Ψυχανάλυσης. Ο Sigmund Freud, στο έργο του «Τρεις μελέτες για τη σεξουαλική θεωρία» (1905/ 2014), αναφέρει (σ.140-141):

«Όλα όσα μπόρεσα να μάθω για τον αυνανισμό στο μικρό κορίτσι αφορούσαν στην κλειτορίδα και όχι τα σημαντικά για τις μετέπειτα σεξουαλικές λειτουργίες τμήματα των εξωτερικών γεννητικών οργάνων. [...] Όταν η μεταβίβαση της ερωτογόνου διεγερσιμότητας από την κλειτορίδα στην αρχή του κόλπου επιτευχθεί, τότε το μικρό κορίτσι έχει μεταβάλει την κυρίαρχη για τη μετέπειτα δραστηριότητά του ερωτογόνο ζώνη, ενώ ο άνδρας διατηρεί τη δική του από την παιδική του ηλικία».

Από το παραπάνω απόσπασμα συμπεραίνεται ότι για τον S. Freud η κολπική διέγερση θεωρείται σημαντικότερη για την σεξουαλική λειτουργία, ενώ η κλειτοριδική διέγερση αποτελεί, έναν ανώριμο, παιδικό τρόπο σεξουαλικής διέγερσης.

Μια ακόμη κοινωνική αναπαράσταση περί οργασμού, η οποία έχει βρεθεί στη βιβλιογραφία είναι ότι η μη ύπαρξη οργασμού ισοδυναμεί με δυσλειτουργία. Αυτό έχει ως αντίκτυπο την αίσθηση πίεσης εκ μέρους των γυναικών, αλλά και την

ανησυχία τους ότι θα καταστραφεί η αυτοεικόνα και η αρρενωπότητα των συντρόφων τους, επιφέροντας εντάσεις στη σχέση (Lavie-Ajay & Joffe, 2009). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι γυναίκες οι οποίες αναφέρουν προβλήματα σχετικά με τη βίωση οργασμού, συνήθως αναφέρονται στον κολπικό οργασμό. Συνεπώς, ο ιδανικός οργασμός θεωρείται αυτός ο οποίος προέρχεται από το διεισδυτικό σεξ, με εκείνο να αποτελεί κυρίαρχη αναπαράσταση της σεξουαλικής επαφής (Gavey et al., 1999). Ερευνητικά έχει φανεί ότι αρκετές γυναίκες υφίστανται σωματική βία, συναισθηματική κακοποίηση και σεξουαλική, εάν αρνηθούν το διεισδυτικό σεξ στους συντρόφους τους (Gavey et al., 1999).

Οι κανονιστικές αναπαραστάσεις της ετεροσεξουαλικότητας, θέτουν τις γυναίκες στη θέση του παθητικού αποδέκτη των σεξουαλικών ορμών των ανδρών (Gavey et al., 1999). Με αυτό το τρόπο, οι γυναίκες και οι άνδρες αναπαρίστανται συμπληρωματικά μεταξύ τους, δημιουργώντας δίπολα όπως παθητικός/ ενεργητικός, λόγος/ συναίσθημα κ.α (Potts, 2000). Χαρακτηριστική είναι η αναπαράσταση στη δυτική σκέψη του γυναικείου οργασμού ως ποιητικού, συναισθηματικού, λυρικού, ενώ ο ανδρικός αναπαρίσταται πιο διαδικαστικά (Lavie-Ajay & Joffe, 2009).

Δεδομένου του εξαιρετικά στενού ορισμού τι αποτελεί το «φυσιολογικό σεξ», μια ευρεία ποικιλία εμπειριών των γυναικών σε σχέση με την σεξουαλική επαφή, ιατροκοποιείται και θεωρείται δυσλειτουργική (Lavie-Ajay, 2005). Χαρακτηριστικό είναι το DSM-V, το οποίο στις σεξουαλικές δυσλειτουργίες περιλαμβάνει τη «Γυναικεία Οργασμική Διαταραχή». Σύμφωνα με το εγχειρίδιο της ψυχιατρικής τα κριτήρια της διάγνωσης είναι Α) η απουσία ή σημαντική καθυστέρηση του οργασμού, ή η μειωμένη ένταση αυτού, Β) για τουλάχιστον έξι μήνες, Γ) με κλινικά σημαντική ενόχληση για το άτομο, και Δ) η δυσλειτουργία αυτή δεν εξηγείται καλύτερα από άλλη μη σεξουαλική διαταραχή, δυσφορία στη σχέση, στερεοσογόνους

παράγοντες, ή τη χρήση ουσιών και φαρμάκων (American Psychiatric Association, 2013). Ωστόσο, η ιατροκεντρική αυτή προσέγγιση, παραβλέπει το γεγονός ότι ο οργασμός είναι και κοινωνικά φορτισμένος και κατασκευασμένος (Lavie-Ajay, 2005).

Σύμφωνα με τη φεμινιστική προσέγγιση, η αναπαράσταση ότι συνιστά πρόβλημα το γεγονός ότι οι γυναίκες δεν έχουν οργασμό, προκύπτει από τη σύγκριση τους με τους άνδρες. Με αυτόν το τρόπο, οι γυναίκες αναπαρίστανται ως πιο συναισθηματικές και περίπλοκες, επιτείνοντας την επιτακτικότητα της βίωσης οργασμού. Επακολούθως, επιβάλλεται μια ανδρική «κανονικότητα» στις γυναίκες, μεταθέτοντας σε εκείνες την ευθύνη να αμβλύνουν τυχόν διαφορές με τους άνδρες, και να σχετίζονται σεξουαλικά ως άνδρες (Lavie-Ajay, 2005).

Η βιωμένη σωματική εμπειρία και οι αναπαραστάσεις σε σχέση με το σεξ και τον οργασμό κατασκευάζουν την κατανόηση του γυναικείου οργασμού από τις γυναίκες. Συγκεκριμένα, έχει βρεθεί ότι η δυσκολία σε μεγάλο ποσοστό γυναικών, δεν έγκειται στη μη βίωση οργασμού καθ' αυτή, αλλά στην αίσθηση ότι παρεκκλίνουν από το κοινωνικό αφήγημα, ότι ο οργασμός είναι το αποκορύφωμα και ο αυτοσκοπός της σεξουαλικής επαφής, ενώ πολλές φορές αισθάνονται ότι κλονίζεται με αυτό τον τρόπο η ταυτότητα φύλου τους, ως γυναίκες (Lavie-Ajay, 2005). Η ασθένεια μπορεί να βιωθεί ως μορφή αποτυχίας (Bradby, 2009/ 2010). Τα άτομα φορείς μιας «ασθένειας» καταβάλουν σημαντική προσπάθεια να διαχειριστούν τα συμπτώματα, αλλά και το στίγμα που τη συνοδεύει, προκειμένου να αποφύγουν την αλλοίωση της ταυτότητάς τους (Bradby, 2009/ 2010).

Η σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών

Η σεξουαλική βία θεωρείται έμφυλη, γιατί έχει τις ρίζες της στην ανισότητα και στο διαχωρισμό των ρόλων μεταξύ γυναικών και ανδρών και στην κυριαρχία επί

του γυναικείου σώματος. Αξίζει να σημειωθεί, παρά το γεγονός ότι στην ελληνική γλώσσα δε διαφοροποιείται ο όρος, ότι η έννοια του φύλου ως gender προτείνεται έναντι του όρου sex, για να αποφευχθεί ο βιολογικός ντετερμινισμός, ο οποίος σχετίζεται με τον όρο και να επισημανθεί η κοινωνική κατασκευή των έμφυλων ταυτοτήτων, με σκοπό την αποδόμηση των υποτιθέμενων αυτών ρόλων των ανδρών και των γυναικών (Linhares, Torres, & Diniz, 2022). Επιπροσθέτως, η σεξουαλική κακοποίηση είναι διαθεματική, καθώς το φύλο είναι ο βασικός άξονας και συνδυάζεται με άλλους άξονες ανισότητας, όπως η φυλή, η εθνικότητα, η μεταναστευτική ταυτότητα, η ηλικία, το κοινωνικοοικονομικό στάτους, ο σεξουαλικός προσανατολισμός, η έμφυλη ταυτότητα και η θρησκεία (Sen, Algora, & Lacava, 2020). Αν και ο καθένας θα μπορούσε να υποστεί σεξουαλική βία, δεν είναι όλοι το ίδιο πιθανό να αποτελέσουν στόχο των θυτών (Sen et al., 2020).

Υπάρχουν δυο κατηγορίες σεξουαλικής επιθετικότητας. Η πρώτη κατηγορία είναι ο σεξουαλικός εξαναγκασμός δηλαδή η λεκτική, συναισθηματική χειραγώγηση με στόχο την ενδοτικότητα του άλλου. Δεν εμπλέκει τη χρήση σωματικής βίας ή δύναμης. Η δεύτερη κατηγορία είναι η σεξουαλική επίθεση ή αλλιώς σεξουαλική κακοποίηση ή βία, η οποία αφορά τη σεξουαλική επαφή ύστερα από την απειλή χρήσης ή τη χρήση σωματικής δύναμης ή τις σεξουαλικές πράξεις με σύντροφο, ο οποίος δεν είναι σε θέση να συναινέσει (Regan, 2011).

Η ιστορία του βιασμού συνάδει με την ιστορία των αναπαραστάσεων της συνείδησης και την ιστορία των αναπαραστάσεων τη γυναίκας (Vigarello, 1985/2001). Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις μπορούν να λάβουν τη μορφή μύθων (Moscovici, 1981), και στην περίπτωση της σεξουαλικής κακοποίησης μπορούν να λάβουν τη μορφή μύθων περί βιασμού. Οι μύθοι γύρω από το βιασμό μπορούν να επηρεάσουν τα κοινωνικά σενάρια γύρω από το σεξ και κατ' επέκταση να

καθορίσουν τις σεξουαλικές τάσεις και συμπεριφορές (Ryan, 2011). Ως μύθοι γύρω από το βιασμό ορίζονται οι στάσεις και οι απόψεις, οι οποίες αφενός είναι εν γένει λανθασμένες, αφετέρου επίμονες και ευρέως διαδεδομένες, ενώ αρνούνται και δικαιολογούν την σεξουαλική επιθετικότητα έναντι των γυναικών (Zillmann & Weaver, 1989).

Οι μύθοι περί βιασμού θεωρούνται μια ειδική μορφή κοινωνικών αναπαραστάσεων (Singleton, Winskell, Nkambule-Vilakati, & Sabben, 2018). Η χρησιμότητα τους έγκειται στην δικαιολόγηση της βίας, στη μεταφορά της ενοχής στο θύμα και την απαλλαγή του θύτη. Παρέχουν καθησυχασμό, καθώς επιτρέπουν στα άτομα να λάβουν αποστάσεις από το ενδεχόμενο να είναι θύματα ή θύτες του βιασμού (Ryan, 2011). Βάσει της υπόθεσης περί δίκαιου κόσμου, σύμφωνα με την οποία «καλά πράγματα συμβαίνουν σε καλούς ανθρώπους, ενώ κακά πράγματα συμβαίνουν στους κακούς ανθρώπους», οι μύθοι περί βιασμού λειτουργούν σε γνωστικό επίπεδο προστατευτικά για τις γυναίκες, καθώς κατηγοριοποιώντας τον εαυτό τους ως «καλό» και κατηγορώντας τις άλλες γυναίκες για το βιασμό τους, μειώνουν την ανασφάλεια και τον κίνδυνο κάτι παρόμοιο να συμβεί στις ίδιες (Hockett, Smith, Klausning, & Saucier, 2016).

Στην έρευνα των Vance, Sutter, Perrin, και Heesacker (2015) βρέθηκε ότι οι άνδρες σημείωσαν υψηλότερα ποσοστά ανοχής της διαπροσωπικής βίας, αποδοχής των μύθων περί βιασμού, εμπλοκής σε πράξη βιασμού και ηθικής αποστασιοποίησης σε σχέση με τις γυναίκες. Ταυτόχρονα, βρέθηκε ότι η σχέση της ηθικής απεμπλοκής και της πιθανότητας εμπλοκής σε βιασμό διαμεσολαβείται από την αποδοχή των μύθων περί βιασμού μόνο στους άνδρες και όχι στις γυναίκες (Vance et al., 2015).

Όσο αφορά στην κοινωνική αναπαράσταση του βιασμού, στη βιβλιογραφία συναντάται το σενάριο του «αληθινού βιασμού» (real rape script), το οποίο έγκειται

στην ξαφνική και σωματικά βίαιη επίθεση από ένα ξένο σε μια ανυποψίαστη γυναίκα (Horvath & Brown, 2009). Στην έρευνα της η Ryan (1988) ζήτησε από τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες να περιγράψουν ένα τυπικό σενάριο βιασμού και ένα τυπικό σενάριο αποπλάνησης και σαγήνης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ενώ το σενάριο τυπικού βιασμού σύναδε με ότι περιεγράφηκε προηγουμένως, το σενάριο περί αποπλάνησης και σαγήνης παρέπεμπε σε σεξουαλική κακοποίηση από κάποιο οικείο ή γνωστό πρόσωπο. Αν και θεωρείται ότι η σεξουαλική βία διαπράττεται από αγνώστους, περισσότερο από τα τρία τέταρτα των σεξουαλικών επιθέσεων συμβαίνουν από γνωστούς στο κοινωνικό και οικογενειακό περιβάλλον (Parrot & Bechhofer, 1991). Η αιμομιξία είναι η συχνότερη μορφή παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης (Maltz, 2002).

Οι Castiglione και συνεργάτες (2012) μελέτησαν τις κοινωνικές αναπαραστάσεις της σεξουαλικής κακοποίησης μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ενός λυκείου στη Σικελία. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνάς τους βρέθηκε ότι τα υποκείμενα αναφέρθηκαν μόνον σε εκείνες τις συμπεριφορές, οι οποίες απαιτούν σωματική βία. Εν αντιθέσει, δεν αναφέρθηκαν σε καταστάσεις όπως ο εκβιασμός, η ηδονοβλεψία ή επιδειξιομανία. Επιπλέον, βρέθηκε ότι οι άνδρες απέδιδαν περισσότερο σε σύγκριση με τις γυναίκες τη βίαιη συμπεριφορά στην προκλητική στάση του θύματος. Το άτομο το οποίο είχε υποστεί την κακοποίηση αναπαρίστατο κοινωνικά ως γυναίκα, με ελκυστικά χαρακτηριστικά και αμφίσημη συμπεριφορά (Castiglione, et al., 2012). Σε μια διαχρονική μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων της σεξουαλικής κακοποίησης σε χώρες της υποσαχάριας Αφρικής, ο βίαιος βιασμός από αγνώστους βρέθηκε να είναι κοινή αναπαράσταση σε όλες τις χώρες. Ειδικότερα, μελέτη έλαβε χώρα από το 2005 έως το 2014 στη Κένυα, στη Νιγηρία, τη Μπουρκίνα Φάσο, τη Σενεγάλη και το Εσουατίνι, με τις αφηγήσεις

κυρίως στη Νιγηρία να αφορούν στη μη ηθική συμπεριφορά του θύματος, ενώ στο Εσουατίνι και τη Σενεγάλη οι αφηγήσεις περιλάμβαναν την αυτοαποκάλυψη και τη υποστήριξη των επιζωσών. Αξίζει να σημειωθεί ότι δεν παρατηρήθηκε μεταβολή στο περιεχόμενο των αναπαραστάσεων στο πέρασμα των χρόνων (Singleton et al., 2018).

Τα άτομα τα οποία υιοθετούν την αναπαράσταση «αληθινού βιασμού» είναι πιθανότερο να μην αναγνωρίσουν τη σεξουαλική τους κακοποίηση, ενώ είναι πιθανό ο θύτης να έχει σεξουαλικά επιθετική συμπεριφορά, αρνούμενος ότι πρόκειται για βιασμό (Ryan, 2011). Ταυτόχρονα, η δυσκολία του ατόμου να αναγνωρίσει ότι έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, μειώνει τις πιθανότητες το άτομο αυτό να αναζητήσει βοήθεια. Ωστόσο, σύμφωνα με τα ερευνητικά δεδομένα τα μη αναγνωρισμένα θύματα βιασμού βιώνουν πολλές από τις αρνητικές συνέπειες τις οποίες βιώνουν τα άτομα που έχουν αναγνωρίσει το βιασμό τους (Ryan, 2011). Είναι πιθανό να δυσκολεύονται να ταυτοποιήσουν την εμπειρία τους ως βιασμό, δεδομένου του αρνητικού αντικτύπου που συνεπάγεται η ιδιότητα του θύματος βιασμού στον τρόπο με τον οποίο το βλέπει η κοινωνία αλλά και στον τρόπο με τον οποίο το άτομο βλέπει τον εαυτό του (Crome & McCabe, 2001).

Η ιδιότητα του ατόμου ως καλού ή αποκλίνοντα υποδεικνύει και τις κρίσεις περί δικαίου, οι οποίες θα γίνουν για αυτό. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η απόκλιση, αναφέρεται σε όσους φέρουν κάποια μειονοτική ταυτότητα, τους αντιτιθέμενους στις κοινωνικές νόρμες, όπως θα μπορούσε να είναι μια γυναίκα, της οποίας η ενδυμασία δεν υπόκειται στα κανονιστικά πρότυπα περί σεμνότητας (Crome & McCabe, 2001). Παρομοίως, ως αποκλίνον θα μπορούσε να είναι και ένα άτομο, το οποίο υποφέρει περισσότερο από το κοινωνικά αποδεκτό (Bradby, 2009/ 2010). Με αυτό τον τρόπο καλλιεργείται ο διαχωρισμός της προνομιούχας ενδο-ομάδας και της εξω-ομάδας. Η θυματοποίηση προσλαμβάνεται ως ένα γεγονός το οποίο συμβαίνει

στους άλλους, μειώνοντας το άγχος και αυξάνοντας την αίσθηση ελέγχου των ατόμων.

Οι εμπειρίες εντός του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος διαμορφώνουν τις στάσεις σε σχέση με το δίκαιο. Η σεξουαλική βία αποκρύπτεται μέσα από την απόκρυψη της υπόστασης του υποκειμένου σε αυτή. Η γυναίκα, η οποία έχει υποστεί βιασμό υπάρχει μόνο ως προβολή των αντιδράσεων της στους άλλους, όπως για παράδειγμα μέσα από τις φωνές της. Εν αντιθέσει, οι σιωπές υπονομεύουν τις αποδείξεις. Το θύμα πρέπει να αποδείξει ότι αντιστάθηκε σωματικά. Οι απόψεις αυτές είναι παρούσες ακόμη και στους φιλοσόφους του Διαφωτισμού.

Χαρακτηριστική είναι η άποψη του J. Rousseau, ο οποίος αναφέρει ότι «η φύση έχει εφοδιάσει και τον πιο αδύναμο να αντισταθεί όποτε το θελήσει» (Vigarello, 1985/2001).

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις και στάσεις σε σχέση με τη σεξουαλική κακοποίηση ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα τη δευτερογενή τραυματοποίηση των επιζώσων σεξουαλικής κακοποίησης. Η αυτομομφή είναι συνισταμένη αφενός του τρόπου με τον οποίο η ευθύνη για τη συμπεριφορά της καθρεπτίζεται στο κοινωνικό, πολιτισμικό και πολιτικό πεδίο τη δεδομένη στιγμή και αφετέρου του όρου καθαυτού του «θύματος», ο οποίος αποτελεί κοινωνική κατασκευή. Επακολούθως, η δευτερογενής τραυματοποίηση πηγάζει από τις επικριτικές συμπεριφορές προς την αποδέκτη του εγκλήματος, οδηγώντας στην απουσία υποστήριξης ή ακόμη και την καταδίκη ή την απομόνωση της (Williams, 1984). Για παράδειγμα, η ερώτηση αν η επιζώσα είχε γνώση των κινδύνων κατά την αλληλεπίδραση με το δράστη, δε λαμβάνει υπόψη της περιστάσεις κατά τις οποίες η σεξουαλική κακοποίηση συμβαίνει από άτομα εμπιστοσύνης, καθιστώντας δύσκολη ακόμη και την αναγνώριση τους (Crome & McCabe, 2001).

Παρόμοια ευρήματα παρατηρήθηκαν και στην έρευνα των Linhares και συνεργατών (2022), σε φοιτητές δημόσιων πανεπιστημίων της Βραζιλίας, σύμφωνα με τα οποία οι επιζώσες σεξουαλικής κακοποίησης κρίνονταν υπεύθυνες, στην περίπτωση κατανάλωσης αλκοόλ. Τα άτομα τα οποία κατηγορούν τον εαυτό τους έχει βρεθεί ότι βιώνουν μεγαλύτερη ανασφάλεια και ενοχές, ενώ έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και στερούνται οικογενειακού και κοινωνικού υποστηρικτικού πλαισίου (Raja & Campell, 1999).

Στην έρευνα των Hockett και συνεργατών (2016) η ενοχοποίηση του θύματος τείνει να αυξάνεται, όταν το θύμα παρεκκλίνει από το στερεότυπο του «αληθινού θύματος». Το «πραγματικό θύμα» δεν θα είχε καταναλώσει αλκοόλ, θα πάλευε εναντίον του θύτη, ο οποίος θα ήταν ένα ξένος και θα είχε εμφανή συναισθηματικά και σωματικά τραύματα. Το θύμα, το οποίο δεν πληροί αυτές τις προϋποθέσεις, υποτίθεται ότι ενδόμυχα «ήθελε να βιαστεί».

Οι μύθοι περί βιασμού τείνουν να ενισχύουν την κοινωνική ιεραρχία, η οποία θέλει τους άνδρες να κυριαρχούν επί των γυναικών. Πιο συγκεκριμένα, ένας αντίκτυπος ενδέχεται να είναι ο εκφοβισμός των θυμάτων και κατ' επέκταση το χαμηλό ποσοστό επίσημων αναφορών των περιστατικών σεξουαλικής βίας. Το φαινόμενο αυτό εντείνεται περισσότερο, ειδικά όταν οι μύθοι αυτοί εκφράζονται από δημόσιους φορείς, όπως η αστυνομία και το δικαστικό σώμα (Hockett et al., 2016).

Στην μελέτη της Παπαγιαννοπούλου (2021), για την αναπαράσταση του γυναικείου σώματος στις καμπάνιες κατά της σωματεμπορίας, δηλαδή του trafficking, βρέθηκε ότι η κυρίαρχη αφήγηση εστιάζει στα θύματα και το δράστη, παραλείποντας τη συμπληρωματική ανάδειξη των δομικών διαστάσεων, οι οποίες κρύβονται πίσω από τις αναπαραστάσεις. Οι κυρίαρχοι λόγοι για το sex trafficking είναι η αθωότητα των γυναικών, η ευαλωτότητά τους, η εξαπάτηση, η θυματοποίησή τους και ο

συγκερασμός τους με την «παράνομη» μετανάστευση και την πορνεία. Τα σώματα των διακινούμενων γυναικών αναπαρίστανται ως παθητικά και σεξουαλικά αντικείμενα. Η αναπαράσταση ενός γυναικείου αδύναμου και τραυματισμένου σώματος, ενισχύει την περαιτέρω θυματοποίηση των γυναικών αυτών. Με τον τρόπο αυτό κατασκευάζεται ένα «ιδανικό θύμα», χωρίς ωστόσο να αποτελεί στην πραγματικότητα ένα αντικειμενικό φαινόμενο, καθώς η εμπειρία της θυματοποίησης διαφέρει από άτομο σε άτομο, αγνοώντας τις διασταυρώσεις του φύλου, της φυλής, της τάξης και άλλων κοινωνικών ταυτοτήτων (Παπαγιαννοπούλου, 2021).

Μεθοδολογία

Συμμετέχοντες

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα στρατολογήθηκαν μέσω πιθανοτικής τυχαίας δειγματοληψίας, μέσω της κοινοποίησης του συνδέσμου της έρευνας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook, το Instagram και το Whatsapp. Ταυτόχρονα, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της δειγματοληψίας χιονοστιβάδας, ζητώντας από τους συμμετέχοντες να κοινοποιήσουν σε μέλη του ίδιου πληθυσμού το σύνδεσμο (Babbie, 2008/ 2011).

Συνολικά συμμετείχαν 105 υποκείμενα ηλικιακού εύρους από 18 έως 71 ετών. Εξ αυτών 80 (76,2%) ήταν γυναίκες, 24 (22,9) ήταν άνδρες και ένα άτομο (1%) αυτοπροσδιοριζόταν με την επιλογή «άλλο». Όσο αφορά στην καταγωγή, 97 (92,4%) κατάγονταν από την Ελλάδα, 6 (5,7%) κατάγονταν από την Αλβανία και 2 (1,9%) κατάγονταν από την Κύπρο. Ο τόπος διαμονής τους ήταν 101 (96,2%) ατόμων η Ελλάδα και 4 (3,8%) ζούσαν στο εξωτερικό.

Κατά την ανάλυση των δεδομένων, αφαιρέθηκαν τα άτομα με ακραίες τιμές. Ειδικότερα, στην κατηγορία φύλου, αφαιρέθηκε το άτομο το οποίο

αυτοπροσδιοριζόταν με την κατηγορία «άλλο». Αφαιρέθηκε, επίσης, ένα άτομο ηλικίας 71 ετών, καθώς το αμέσως προηγούμενο άτομο κατά αύξουσα σειρά είχε ηλικία τα 65 έτη. Επιπλέον, αφαιρέθηκαν από το δείγμα τα άτομα τα οποία είχαν καταγωγή από την Αλβανία και την Κύπρο, καθώς και τα άτομα τα οποία ζούσαν στο εξωτερικό.

Κατόπιν αφαίρεσης των ακραίων τιμών το δείγμα αποτελούταν συνολικά από 88 άτομα ηλικίας από 18 έως 65 ετών. Εξ αυτών 70 ήταν γυναίκες (79,5%) και 18 (20,5%) ήταν άνδρες. Όλοι ήταν ελληνικής καταγωγής, με τόπο διαμονής των 49 (55,7%) ατόμων την Αττική, των 13 (14,8%) τη Θεσσαλονίκη, των 22 (25%) μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας και των 4 (4,5%) τα νησιά. Όσο αφορά στο εκπαιδευτικό επίπεδο 39 άτομα (44,3%) διέθεταν μεταπτυχιακό ή διδακτορικό τίτλο σπουδών, 32 (36,4%) ήταν απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ, 11 (12,5%) άτομα ήταν φοιτήτριες και φοιτητές, 4 (4,5%) είχαν μεταλυκειακές σπουδές και 2 (2,3%) είχαν απολυτήριο λυκείου. Ως προς την οικογενειακή κατάσταση 56 (63,6%) άτομα ήταν άγαμα, 19 (21,6%) ήταν έγγαμα, 10 (11,4%) βρίσκονταν σε καθεστώς ελεύθερης συμβίωσης και 3 (3,4%) άτομα ήταν διαζευγμένα. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων ανέφερε ότι είχε παρακολουθήσει έστω για μια φορά κάποια ομιλία ή εκπομπή σχετική με τη σεξουαλική κακοποίηση. Πιο συγκεκριμένα, 71 (80,7%) απάντησαν καταφατικά, ενώ 17 (19,3%) απάντησαν αρνητικά.

Πίνακας 1.*Δημογραφικά Στοιχεία*

Μεταβλητή	Συχνότητα	Ποσοστό (%)
Φύλο		
Άνδρες	18	20.5%
Γυναίκες	70	79.5%
Εκπαιδευτικό Επίπεδο		
Λύκειο	2	2.3%
Μεταλυκειακή/ ΙΕΚ	4	4.5%
Φοιτήτρια/ Φοιτητής	11	12.5%
ΑΕΙ/ ΤΕΙ	32	36.4%
Μεταπτυχιακό/ Διδακτορικό	39	44.3%
Τόπος Διαμονής		
Αττική	49	55.7%
Θεσσαλονίκη	13	14.8%
Μεγάλα Αστικά Κέντρα	22	25%
Νησιά	4	4.5%
Οικογενειακή Κατάσταση		
Άγαμη/ -ος	56	63.6%
Έγγαμη/ -ος	19	21.6%
Συμβίωση	10	11.4%
Διαζύγιο	3	3.4%
Ηλικία		
18 - 28	50	56.8%
29-65	38	43.2%
Παρακολούθηση Ομιλίας		
Ναι	71	80.7%
Όχι	17	19.3%

Ερευνητική διαδικασία

Το ερωτηματολόγιο διαμοιράστηκε ηλεκτρονικά, όπως προαναφέρθηκε. Στην πρώτη σελίδα αναγράφονταν ο σκοπός της έρευνας, η ανωνυμία και η εμπιστευτικότητα των απαντήσεων, η εθελοντική της φύση δεδομένης της δυνατότητας αποχώρησης οποιαδήποτε στιγμή. Επίσης, δόθηκε το mail της ερευνήτριας στην περίπτωση που οι συμμετέχοντες επιθυμούσαν επιπλέον πληροφορίες. Επιλέγοντας την επιλογή «επόμενο» οι συμμετέχουσες και οι συμμετέχοντες δήλωναν τη συναίνεση τους και μετέβαιναν στο μέρος των ερωτήσεων.

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα ήταν αυτή του ελεύθερου συνειρμού. Δόθηκαν στους συμμετέχοντες έξι φράσεις-ερεθίσματα και τους ζητήθηκε να παράγουν αυθόρμητα τρεις λέξεις ή φράσεις σε σχέση με το κάθε ερέθισμα. Σκοπός μας ήταν η ανάδυση άρρητων στοιχείων και η πρόσβαση στους απεικονιστικούς πυρήνες των κοινωνικών αναπαραστάσεων (Μαντόγλου, 2013). Σε όλες τις ερωτήσεις δόθηκε η οδηγία να απαντήσουν, χρησιμοποιώντας κεφαλαία γράμματα, χωρίς τόνους και να διαχωρίσουν τις απαντήσεις με τελεία. Οι εξαρτημένες μεταβλητές της έρευνας μας ήταν το περιεχόμενο των κοινωνικών αναπαραστάσεων σχετικά με το γυναικείο σώμα, τη γυναικεία σεξουαλικότητα, τη σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών, του τρόπου με τον οποίο σκέφτεται, του τρόπου που αισθάνεται, και του τρόπου με τον οποίο συμπεριφέρεται μια γυναίκα, η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση.

Το τελευταίο μέρος της έρευνας αποτελούνταν από ερωτήσεις σχετικά με τα δημογραφικά στοιχεία. Ειδικότερα, οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν για το φύλο, την ηλικία τους, τον τόπο κατοικίας, τη χώρα καταγωγής τους, το μορφωτικό επίπεδο και την οικογενειακή τους κατάσταση. Τέλος, για να διερευνηθεί η τριβή των

συμμετεχόντων με το ζήτημα της σεξουαλικής κακοποίησης των γυναικών, ρωτήθηκαν εάν έχουν παρακολουθήσει κάποια σχετική εκπομπή ή ομιλία.

Ανάλυση αποτελεσμάτων

Συνολικά οι 88 συμμετέχοντες παρήγαγαν 1512 απαντήσεις. Το νούμερο αυτό αντιστοιχεί στο 95,45% των απαντήσεων που θεωρητικά αναμέναμε να λάβουμε, εάν κάθε υποκείμενο έδινε τρεις απαντήσεις σε κάθε μια από τις 6 ερωτήσεις. Με αυτό τον τρόπο, η παραγωγή λόγου είναι 17.18 λέξεις ανά άτομο, με την περίπτωση μη απάντησης να αντιστοιχεί στο 4.54%.

Όσο αφορά στην παραγωγή λόγου σχετικά με την εξαρτημένη μεταβλητή «γυναικείο σώμα», παρήχθησαν συνολικά 259 απαντήσεις, οι οποίες αποτελούσαν το 98.1% των αναμενόμενων απαντήσεων. Στην ανάλυση των αποτελεσμάτων διατηρήθηκαν οι λέξεις, οι οποίες επαναλαμβάνονταν πάνω από 4 φορές, δηλαδή το 97.8%. Κατά τη θεματική ανάλυση αναδείχθηκαν 8 ευρείες θεματικές κατηγορίες. Πιο ειδικά, οι συμμετέχοντες έχοντας υπόψη το γυναικείο σώμα, αναφέρθηκαν στην εξωτερική εμφάνιση (37.2%) και συγκεκριμένα στην ομορφιά (21.6%), στις καμπύλες (9.8%), το λεπτό (3.4%) και την απαλότητα (2.3%). Επιπλέον, έγινε αναφορά στα μέρη του σώματος (16.7%). Αξίζει να σταθούμε παραπάνω στους επιμέρους κωδικούς της θεματικής αυτής κατηγορίας, οι οποίοι ήταν το στήθος (5.3%), η αναπαραγωγική ανατομία (3.8%), οι γλουτοί-μηροί (3%), τα μαλλιά (2.7%) και άλλα μέρη του σώματος (1.9%), όπως το δέρμα, το πρόσωπο, τα χέρια.

Μια ακόμη θεματική κατηγορία είναι η μητρότητα (15.6%), με επιμέρους κωδικούς τη μητρότητα καθαυτή (9.1%), τη φροντίδα (3.8%) και τη ζωή (2.7%). Επιπλέον, βρέθηκε η θεματική ενότητα της δυναμικότητας (10.2%). Επιμέρους κωδικοί αυτής της θεματικής ενότητας ήταν η αυτοδιάθεση (4.9%) με λεκτικές

παραγωγές, όπως «δικό μου», «ορίζω», «ελευθέρια» και η ανθεκτικότητα (3.8%), στον αντίποδα της οποίας ήταν το αδύναμο σώμα (1.5%).

Πίνακας 2.

Το περιεχόμενο της κοινωνικής αναπαράστασης του γυναικείου σώματος.

1. Εξωτερική εμφάνιση (37.2%) Ομορφιά (21.6%), καμπύλες (9.8%), λεπτό (3.4%), απαλότητα (2.3%)
2. Μέρη του σώματος (16.7%) Στήθος (5.3%), αναπαραγωγική ανατομία (3.8%), γλουτοί-μηροί (3%), μαλλιά (2.7%), λοιπά (1.9%)
3. Μητρότητα (15.6%) Μητρότητα (9.1%), φροντίδα (3.8%), ζωή (2.7%)
4. Δυναμικότητα (10.2%) Αυτοδιάθεση (4.9%), ανθεκτικότητα (3.8%), αδύναμο (1.5%)
5. Σεξουαλικότητα (5.3%) Σεξ (3.8%), έρωτας (1.5%)
6. Καταπίεση (4.5%)
7. Ιερότητα – Σεβασμός (3.8%)
8. Θηλυκό (2.7%)

Η επόμενη θεματική κατηγορία ήταν αυτή της σεξουαλικότητας (5.3%), με επιμέρους κωδικούς τον σεξ (3.8) και τον έρωτα (1.5%). Επιπροσθέτως, οι συμμετέχοντες ανέφεραν τη καταπίεση (4.5%), οι οποία περιείχε απαντήσεις όπως «ντροπή για ατέλειες», «βάσανα», «κριτική». Αναφέρθηκαν και στην «ιερότητα-σεβασμό» (3.8%) με απαντήσεις όπως «αθώο», «ευλογία» κ.α. Τέλος, παρατηρήθηκε η θεματική ενότητα «θηλυκό» (2.7%).

Για την εξαρτημένη μεταβλητή «γυναικεία σεξουαλικότητα», παρήχθησαν συνολικά 257 απαντήσεις, οι οποίες συνιστούσαν το 97.4% των αναμενόμενων απαντήσεων. Διατηρήθηκαν οι λέξεις και φράσεις, οι οποίες επαναλαμβάνονταν πάνω από τέσσερις φορές, ενώ το ποσοστό αυτών που επαναλαμβάνονταν λιγότερο ήταν 4.2%. Συνολικά αναδείχθηκαν 9 θεματικές κατηγορίες. Η κατηγορία με τη μεγαλύτερη παραγωγή λέξεων ήταν αυτή της αυτενέργειας ή αλλιώς «agency» (26.5%), όπου εκφραζόταν η ελεύθερη βούληση των γυναικών σε σχέση με τη σεξουαλικότητα τους. Οι επιμέρους κωδικοί αυτής της θεματικής κατηγορίας ήταν η ελεύθερη έκφραση (8.3%), η επιθυμία (4.9%), ο δυναμισμός (3.8%), με τη λεκτική παραγωγή εκφράσεων, όπως «αποφασιστικότητα», «χειμαρρώδης», «επαναστατικότητα», η επιλογή (3%), η αυτοπεποίθηση (2.3%) η αυτοδιάθεση (2.3%), και το δικαίωμα (1.9%).

Η επόμενη θεματική κατηγορία ήταν οι αρνητικά φορτισμένες λέξεις (19.3%). Η θεματική αυτή ενότητα αποτελούνταν από τρεις επιμέρους κωδικούς, την καταπίεση (8.3%), το κοινωνικό πρόβλημα (6.8%) και την ενοχή (3.6%). Ο κωδικός κοινωνικό πρόβλημα αποτελούνταν από λεκτικές παραγωγές, όπως «προβληματική αντιμετώπιση από την κοινωνία», «πουριτανισμός», «ημιμάθεια», «μη αποδεκτή θρησκευτικά» κ.α. Στο αντίποδα, βρέθηκε η θεματική ενότητα της ποίησης-λυρισμού (15.1%), με επιμέρους κωδικούς την ομορφιά (6.1%), την έλξη (4.2%), τον αισθησιασμό (3.4%) και την κίνηση (1.5%).

Επιπλέον, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στην απόλαυση (8.7%), με άλλα λόγια αναφέρθηκαν στη γενικότερη ευχαρίστηση από το σεξ (5.3%) και τον οργασμό (3.4%). Το θέμα μέρη του σώματος (7.2%) βρέθηκε και στην λεκτική παραγωγή της εν λόγω εξαρτημένης μεταβλητής, με επιμέρους κωδικούς την αναπαραγωγική ανατομία (3.8%) και κάποια σημεία του προσώπου (2.3%), όπως το χαμόγελο και το

βλέμμα. Βρέθηκε η θεματική ενότητα της συντροφικότητας (9.8%) με λεκτικές παραγωγές, όπως «συμπαράσταση», «έρωτας», «οικειότητα», «στοργή» κ.α. και στη σεξουαλικότητα ως φάσμα» (4.5%) με απαντήσεις όπως «πολύπλευρη», «ρευστότητα», «πολυπαραγοντικότητα», «λεσβίες», «στρέιτ» κ.α. Τέλος, βρέθηκε το θέμα της «θηλυκότητας» (1.9%).

Πίνακας 3.

Το περιεχόμενο των κοινωνικών αναπαραστάσεων της γυναικείας σεξουαλικότητας.

1. Αυτενέργεια (26.5%)

Ελεύθερη έκφραση (8.3%), επιθυμία (4.9%), δυναμισμός (3.8%), επιλογή (3%), αυτοπεποίθηση (2.3%), αυτοδιάθεση (2.3%), δικαίωμα (1.9%)

2. Αρνητικές εκφράσεις (19.6%)

Καταπίεση (8.3%), κοινωνικό πρόβλημα (6.8%), ενοχή (3.6%)

3. Ποίηση - Λυρισμός (15.1%)

Ομορφιά (6.1%), έλξη (4.2%), αισθησιασμός (2.7%), κίνηση (1.5%)

4. Απόλαυση (8.7%)

Γενικότερη ευχαρίστηση (7.2%), οργασμός (3.4%)

5. Μέρη σώματος (7.2%)

Αναπαραγωγική ανατομία (3.8%), πρόσωπο (2.3%)

6. Συντροφικότητα (9.8%)

7. Σεξουαλικότητα ως φάσμα (4.5%)

8. Θηλυκότητα (1.9%)

Όσο αφορά στην παραγωγή λόγου σχετικά με την εξαρτημένη μεταβλητή «σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών», παρήχθησαν συνολικά 260 απαντήσεις, οι οποίες συνιστούσαν το 98.48% των αναμενόμενων απαντήσεων. Συνολικά αναδείχθηκαν 7 θέματα. Η θεματική κατηγορία με τη μεγαλύτερη συχνότητα

παραγωγής σχετικού λόγου ήταν η «βία» (26.5%). Συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στη βία (7.2%) γενικά και στην επιβολή (6.4%), με λέξεις και φράσεις, όπως «προσπάθεια ελέγχου», «εξουσία», «απαίτηση» κ.α. Εντός της ίδιας θεματικής αναφέρθηκαν σε μορφές μη σωματικής βίας (4.5%), όπως «η δημοσίευση προσωπικού βίντεο», «ψυχολογική βία», «λεκτική παρενόχληση», «αποπλάνηση», «εκβιασμός» και σωματικής βίας (4.9%) με λέξεις όπως, «ξυλοδαρμός», «χαστούκια», «σπρώξιμο». Τέλος, έγινε αναφορά στην υποτίμηση (3.4%).

Μια ακόμη θεματική κατηγορία η οποία προέκυψε ήταν η γυναικεία σεξουαλική κακοποίηση ως «κοινωνικό ζήτημα» (25.2%). Ειδικότερα, έθεσαν τη σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών ως κοινωνική πραγματικότητα (7.6%) με λεκτικές παραγωγές όπως «συχνό φαινόμενο», «μια στις τρεις γυναίκες είναι θύμα σωματικής ή σεξουαλικής βίας», «καθημερινότητα», «μεγάλα ποσοστά», «πραγματικότητα» κ.α. Αναφέρθηκαν στην έμφυλη ανισότητα (5.7%) ως «έμφυλο ζήτημα», «σεξισμό», «μισογυνισμό», «πατριαρχία», «φαλλοκρατία». Επιπλέον, αναδείχθηκε η αβοηθησία (3%) ως επιμέρους κωδικός, σημειώνοντας εκφράσεις όπως «μηδαμινό υποστηρικτικό πλαίσιο», «καμία ουσιαστική βοήθεια», «απελπισία» κ.α. Τέλος, έγινε μνεία στο απαράδεκτο της πράξης (4.5%), στους άνδρες (1.9%) και στη σιωπή μέσω των μυστικών (1.5%).

Τα «συναισθήματα» (17.4%) αποτέλεσαν, ομοίως, ένα θέμα, με επιμέρους αναφορές στο θυμό (5.3%), τη θλίψη (3.8%), τη ντροπή (3%), το φόβο (2.7%), την απέχθεια (1.9%) και την ενοχή (0.8%). Επιπροσθέτως, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν σε «όρους σχετικούς με το νομικό δίκαιο» (10.2%). Πιο ειδικά, μίλησαν για τη σεξουαλική κακοποίηση ως έγκλημα (2.3%), τη συναίνεση (2.3%), την αδικία (1.5%), την ποινή (1.5%), τη δολοφονία (1.5%) και τη γυναικοκτονία (1.1%). Ένα ακόμη θέμα ήταν ο «βιασμός» (8.7%), ο οποίος αποτέλεσε ξεχωριστή

κατηγορία και δεν αποτέλεσε επιμέρους κωδικό του θέματος της «βίας» λόγω της μεγάλης επαναληψιμότητας του όρου.

Επίσης, έγινε μνεία στον «αντίκτυπο» (6.8%) της κακοποίησης στο άτομο που την έχει υποστεί, με αναφορές στον πόνο (4.9%) και το τραύμα (1.9%). Η λεκτική παραγωγή λέξεων και εκφράσεων που παραπέμπει σε «ψυχική διαταραχή» (2.7%) αποτέλεσε ένα άλλο αναδυόμενο θέμα, συναντώντας απαντήσεις όπως «παράνοια», «ανωμαλία», «κόμπλεξ», «διαστροφή», «ψυχική διαταραχή».

Πίνακας 4.

Θεματική ανάλυση της εξαρτημένης μεταβλητής «γυναικεία σεξουαλική κακοποίηση».

1. Βία (26.5%)

Βία (7.2%), επιβολή (6.4%), σωματική βία (4.9%), μη σωματική βία (4.5%)

2. Κοινωνικό ζήτημα (25.2%)

Κοινωνική πραγματικότητα (7.6%), έμφυλη ανισότητα (5.7%), αβοηθησία (3%), μη αποδεκτό (4.5%), άνδρες (1.9%), μυστικό (1.5%)

3. Συναισθήματα (17.4%)

Θυμός (5.3%), θλίψη (3.8%), ντροπή (3%), φόβος (2.7%), απέχθεια (1.9%), ενοχή (0.8%)

4. Νομικό δίκαιο (10.2%)

Έγκλημα (2.3%), συναίνεση (2.3%), αδικία (1.5%), ποινή (1.5%), δολοφονία (1.5%), γυναικοκτονία (1.1%)

5. Βιασμός (8.7%)

6. Αντίκτυπος στο θύμα (6.8%)

Πόνος (4.9%), τραύμα (1.9%)

7. Ψυχική διαταραχή (2.9%)

Η τέταρτη εξαρτημένη μεταβλητή είναι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις σχετικά αυτό που σκέφτεται μια γυναίκα, η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση. Συνολικά παρήχθησαν 240 απαντήσεις, οι οποίες αποτελούσαν το 90.9% των αναμενόμενων απαντήσεων. Στην ανάλυση των αποτελεσμάτων διατηρήθηκαν οι λέξεις οι οποίες επαναλαμβάνονταν πάνω από 4 φορές, δηλαδή το 95.4%. Συνολικά αναδείχθηκαν πέντε θεματικές ενότητες.

Η κοινοποίηση (24.6%) του περιστατικού σε τρίτους ήταν μια από τις θεματικές ενότητες που βρέθηκαν. Πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες ανέφεραν σκέψεις όπως «τι που θα πουν οι άλλοι» (6.4%), γράφοντας εκφράσεις όπως «ποιος θα με πιστέψει;», «ότι θα ρεζιλευτεί», «αν το πει, θα στοχοποιηθεί», «φοβάμαι μη με παρεξηγήσουν», τι θα αντιμετωπίσει από τους γύρω της» κ.α. Παρομοίως, αναφέρθηκαν στο συναίσθημα της «ντροπής» (6.1%), στην «αναζήτηση βοήθειας» (4.5%), με αναγραφόμενες εκφράσεις όπως «ανάγκη για υποστήριξη», «ανάγκη να την ακούσουν», «που να το πω;», την «αβοηθησία» (3.4%), με λεκτικές παραγωγές όπως «και να μιλήσει, ίσως δε θα βρει το δίκιο της», «ότι αν πάει στην αστυνομία, δε θα λάβει τη σωστή αντιμετώπιση», «ότι δεν μπορεί να τη βοηθήσει κάποιος», «είμαι μόνη» κ.α. Επιπροσθέτως, αναφέρθηκαν με μικρότερη συχνότητα στην επίσημη καταγγελία (2.3%) αφενός και τη μη κοινοποίηση (1.9%) αφετέρου, με τους συμμετέχοντες να αναφέρουν για την τελευταία «δεν πρέπει να μιλήσω», «δεν το λέω» κ.α.

Μια ακόμη θεματική ενότητα ήταν τα «αρνητικά συναισθήματα (23.9%), όπως η ταπείνωση (3.0%), η απελπισία (2.3%), η απέχθεια (1.9%), ο θυμός (1.9%), το συναισθηματικό μούδιασμα (1.9%), η ρυπαρότητα (1.9%) και η θλίψη (1.5%). Η νοσηματοδότηση (7.2%) του περιστατικού, αποτελούσε, ομοίως, ένα από τα αναδυόμενα θέματα. Ειδικότερα, αναφέρθηκαν στην αναζήτηση αιτίας (3.4%) με

εκφράσεις όπως «γιατί σε εμένα;», «γιατί μου συνέβη;» και σε σκέψεις περί αδικίας (1.9%), όπως «αυτό δεν είναι σωστό», «δεν το άξιζα», «η σεξουαλική κακοποίηση είναι κακό». Τέλος, πολλοί συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η επιζώσα μπορεί να σκέπτεται το περιστατικό καθ' αυτό (1.5%).

Οι αυτομομφές (15.9%) αποτελούν άλλη μια θεματική ενότητα, καθώς σημειώθηκαν εκφράσεις όπως «ενοχοποιούν τον εαυτό τους», «πιστεύει ότι έφταιγε η ενδυμασία της», «σκέφτεται τι έκανε και προκάλεσε την κακοποίηση», «το άξιζε», «λάθος μου», «μπορεί να προκαλώ». Παρομοίως, αναδείχθηκε η θεματική κατηγορία σκέψεων σχετικά με αυτό που έπεται της κακοποίησης, «το μετά» (15.2%). Πιο ειδικά, οι συμμετέχοντες ανέφεραν σκέψεις σχετικά με το πως θα το ξεπεράσει το άτομο (3.4%), όπως για παράδειγμα «πως θα ζήσω με αυτό», «πως θα ξεφύγω από αυτό», «πως θα το ξεπεράσω;», αναφέρθηκαν σκέψεις σχετικές με το θάνατο (3%), όπως «αυτοκτονία», «έχω πεθάνει», «θέλω να πεθάνω». Επιπλέον, αναφέρθηκαν σκέψεις σχετικές με την ανασφάλεια (4.2%), όπως «θα μου ξανασυμβεί», «κινδυνεύω», «είμαι ευάλωτη», σκέψεις σχετικά με την εμπιστοσύνη (1.5%), όπως «πως θα εμπιστευτώ ξανά;», «καμία εμπιστοσύνη στους άνδρες», «θα δυσκολευτεί στις επόμενες σχέσεις». Αναφέρθηκαν, επίσης, σκέψεις σχετικά με το μετά καθ' αυτό, όπως «τι να κάνω;» Τέλος, αναφέρθηκαν σκέψεις που αφορούν σε μέτρα πρόληψης (1.1%), όπως «πως θα αντιδράσει σε παρόμοια περίπτωση», «πως θα το αποφύγει στο μέλλον», «να αποφύγει να κάνει τα ίδια πράγματα, όπως να περπατήσει μόνης της».

Η πέμπτη εξαρτημένη μεταβλητή είναι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις σχετικά με το πως αισθάνεται μια γυναίκα, η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση. Συνολικά παρήχθησαν 257 απαντήσεις, οι οποίες συνιστούσαν το 97.3% των αναμενόμενων απαντήσεων. Στην ανάλυση των αποτελεσμάτων διατηρήθηκαν οι

λέξεις οι οποίες επαναλαμβάνονταν πάνω από 4 φορές, δηλαδή το 93.4%. Από τη θεματική ανάλυση αναδείχθηκαν οχτώ θεματικές ενότητες.

Πίνακας 5.

Το περιεχόμενο των κοινωνικών αναπαραστάσεων των σκέψεων μιας γυναίκας η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση.

1. Κοινοποίηση περιστατικού (24.6%)

Τι θα πουν οι άλλοι (6.4%), ντροπή (6.1%), αναζήτηση βοήθειας (4.5%), αβοηθησία (3.4%), καταγγελία (2.3%), μη κοινοποίηση (1.9%)

2. Αρνητικά συναισθήματα (23.9%)

Ταπείνωση (3%), απελπισία (2.3%), απέχθεια (1.9%), θυμός (1.9%), συναισθηματικό κενό (1.9%), ρυπαρότητα (1.9%), θλίψη (1.5%)

3. Νοηματοδότηση (7.2%)

Αναζήτηση αιτίας (3.4%), αδικία (1.9%), το περιστατικό (1.5%)

4. Αυτομομφές (15.9%)

5. Το μετά (15.2%)

Ξεπέρασμα (3.4%), θάνατος (3%), ανασφάλεια (4.2%), έλλειψη εμπιστοσύνης (1.5%), μέτρα πρόληψης (1.1%)

Μια από τις θεματικές ενότητες που προέκυψαν ήταν τα συναισθήματα, τα οποία σχετίζονται με την ύπαρξη κάποιας απειλής (25.4%), με τα συναισθήματα αυτά να είναι ο φόβος (18.6%), η ανασφάλεια (3.4%), η δυσπιστία (1.9%) και το άγχος (1.5%). Μια ακόμη θεματική ενότητα αφορούσε στο συναίσθημα της ντροπής (15.4%). Επιπλέον, βρέθηκε ο θυμός (13.3%), με τους συμμετέχοντες να αναφέρονται συγκεκριμένα στο συναίσθημα του θυμού (7.6%), της οργής (2.7%), της αγανάκτησης (2.3%) και του μίσους (0.8%). Ακολούθησε σε συχνότητα η θεματική ενότητα της θλίψης (10.6%), με επιμέρους συναισθήματα τη λύπη (4.9%), τον πόνο

(3.4%) και την ταπείνωση (2.3%). Η πέμπτη ομάδα απαντήσεων αφορούσε σε λέξεις και φράσεις οι οποίες παρέπεμπαν σε αδιέξοδο (9.1%), όπως η απελπισία (3.5%), η μοναξιά (3%) και η αβοηθησία (1.5%). Οι ενοχές (6.8%) και η απέχθεια (6.8%) αποτελούσαν δύο ακόμη θεματικές ενότητες. Στην κατηγορία τις απέχθειας, υπήρχαν τα συναισθήματα της αηδίας (5.3%) και της αίσθησης ρυπαρότητας (1.5%). Η τελευταία θεματική ενότητα αφορούσε στο συναισθηματικό κενό ή αλλιώς μούδιασμα (3.4%).

Πίνακας 6.

Το περιεχόμενο της κοινωνικής αναπαράστασης των συναισθημάτων μιας γυναίκας, η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση.

1. Ύπαρξη απειλής (25.4%)

Φόβος (18.6%), ανασφάλεια (3.4%), δυσπιστία (1.9%), άγχος (1.5%)

2. Ντροπή (15.4%)

3. Θυμός (13.3%)

Θυμός (7.6%), οργή (2.7%), αγανάκτηση (2.3%), μίσος (0.8%)

4. Θλίψη (10.6%)

Λύπη (4.9%), πόνος (3.4%), ταπείνωση (2.3%)

5. Αδιέξοδο (9.1%)

Απελπισία (3.5%), μοναξιά (3%), αβοηθησία (1.5%)

6. Ενοχές (6.8%)

7. Απέχθεια (6.8%)

Αηδία (5.3%), ρυπαρότητα (1.5%)

8. Συναισθηματικό κενό (3.4%)

Η τελευταία εξαρτημένη μεταβλητή είναι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις σχετικά με το πως συμπεριφέρεται μια γυναίκα, η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση. Συνολικά παρήχθησαν 245 απαντήσεις, οι οποίες συνιστούσαν το 92.8% των αναμενόμενων απαντήσεων. Συνολικά, αναδείχθηκαν έξι θεματικές ενότητες.

Η μεγαλύτερη θεματική κατηγορία που προέκυψε κατά τη θεματική ανάλυση, ήταν η συμπεριφοράς, οι οποίες υποδείκνυαν την ύπαρξη απειλής (31.4%). Συγκεκριμένα, η επανάληψη της λέξης «φόβος» (10.2%) και των παράγωγων της ήταν σημαντική. Επιπροσθέτως, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στην επιφυλακτικότητα (13.6%), καθώς σημειώθηκαν εκφράσεις, όπως «δυσκολία εμπιστοσύνης», «διστακτικά», «είναι πολύ καχύποπτη με τους ανθρώπους», «επιφυλακτικά» κ.α. Αναφέρθηκαν στη λήψη μέτρων πρόληψης (3.8%) με εκφράσεις όπως «κλειστό ντύσιμο», «προσέχει», «υπερπροστατευτικά», «κρύβεται» και την επιθετικότητα (1.9%), γράφοντας «συμπεριφέρεται βίαια εναντίον των άλλων», «επίθεση», «επιθετικά». Τέλος, έγινε μνεία στη συμπεριφορά της αποφυγής των ανδρών (1.9%).

Επιπλέον, αναδείχθηκε το θέμα της κοινωνικής απόσυρσης (26.5%). Οι συμμετέχοντες έναν λόγο για απομόνωση (9.5%), παράγοντας εκφράσεις όπως «απομακρύνεται από αγαπημένα πρόσωπα», «κλείνεται σπίτι της», «αποσύρεται» κ.α. Επιπλέον, έγινε αναφορά στο ότι κλείνεται στον εαυτό της (6.8%), σημειώνοντας φράσεις όπως «είναι πιο κλειστή», «μοναχικότητα», «εσωστρέφεια», «κλείσιμο στον εαυτό». Αναφέρθηκαν στη σιωπή (6.1%), γράφοντας «κρύβει το γεγονός», «δε μιλάει για αυτό που συνέβη», «ίσως προσπάθεια απόκρυψης του γεγονότος από άλλους». Μερικοί σημείωσαν ότι η συμπεριφορά της είναι αλλόκοτη (2.7%), παράγοντας λεκτικό περιεχόμενο όπως «άβολα», «παράξενα», αμήχανα», «περίεργα». Τέλος, κάποιοι σημείωσαν ότι δεν είναι το ίδιο δραστήρια (1.5%).

Ένα άλλο θέμα ήταν η αυτενέργεια (agency) (14.4%) και συγκεκριμένα, όπως φάνηκε από τη θεματική ανάλυση, η έλλειψη αυτής. Ειδικότερα, οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι η γυναίκα, η οποία έχει υποστεί σεξουαλική παρενόχληση συμπεριφέρεται σα να μη συνέβη (3%), με ταπεινότητα (4.2%), μουνδιασμένα (2.3%) και με παθητικότητα (1.5%). Στον αντίποδα αναφέρθηκε με πολύ μικρότερη συχνότητα, η καταγγελία (1.9%) και η δυναμικότητα (0.8%).

Επιπροσθέτως, κατά τη θεματική ανάλυση, παρατηρήθηκαν λέξεις και εκφράσεις, οι οποίες παραπέμπουν στο συναισθηματικό κόσμο (9.5%) των γυναικών. Πιο ειδικά, βρέθηκαν φράσεις οι οποίες παραπέμπουν σε συναισθηματικές διαταραχές (3.8%), όπως «κατάθλιψη», «μετατραυματικό στρες», «αμφιθυμία», «μελαγχολία» κ.α. Το κλάμα (2.3%) ήταν άλλη μια αναφερόμενη συμπεριφορά, και ακολουθούσαν τα συναισθήματα του θυμού (1.5%) και της ντροπής (1.5%). Η επιθετικότητα προς τον εαυτό (4.6%) ήταν άλλο ένα θέμα, με αναφερόμενες αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές (1.9%) και αυτομομφές (2.7%). Τέλος, μια ακόμη θεματική ήταν το σχετίζεσθαι με τη σεξουαλική πράξη (1.5%), όπως η αποφυγή του σεξ (1.1%) και η υπερσεξουαλικότητα (0.4%).

Όσο αφορά στη συγκεκριμένη εξαρτημένη μεταβλητή αξίζει να σταθούμε λίγο παραπάνω σε κάποιες απαντήσεις, οι οποίες δεν ήταν συχνές, αλλά έχει νόημα να τις συζητήσουμε. Είναι σημαντικό να σταθούμε στις απαντήσεις που δηλώνουν τη σχέση με τον κακοποιητή (0.8%), όπως «δικαιολογεί το δράστη» και «επιστρέφει στον κακοποιητή» και τις απαντήσεις, οι οποίες δηλώνουν ότι δεν υπάρχει κοινό μοτίβο συμπεριφοράς (0.8%).

Πίνακας 7.

Το περιεχόμενο της κοινωνικής αναπαράστασης της συμπεριφοράς μιας γυναίκας, η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση.

1. Ύπαρξη απειλής (31.4%)

Επιφυλακτικότητα (13.6%), φόβος (10.2%), μέτρα πρόληψης (3.8%), επιθετικότητα (1.9%), αποφυγή ανδρών (1.9%)

2. Κοινωνική απόσυρση (26.5%)

Απομόνωση (9.5%), κλείσιμο στον εαυτό (6.8%), σιωπή (6.1), αλλοκοτή συμπεριφορά (2.7%), όχι δραστήρια (0.8%)

3. Αυτενέργεια (14.4%)

Σα να μη συνέβη(3%), ταπεινότητα (4.2%), μούδιασμα (2.3%), παθητικότητα (1.5%), καταγγελία (1.9%), δυναμικότητα (0.8%)

4. Συναισθηματική κατάσταση (9.5%)

Συναισθηματικές διαταραχές (3.8%), κλάμα (2.3%), θυμός (1.5%), ντροπή (1.5%)

5. Επιθετικότητα προς εαυτό (4.6%)

Αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές (1.9%), αυτομομφές (2.7%)

6. Σχέση με το σεξ (1.5%)

Αποφυγή (1.1%), υπερσεξουαλικότητα (0.4%)

7. Άλλα

Σχέση με κακοποιητή (0.8%), μη ύπαρξη μοτίβου συμπεριφοράς (0.8%)

Συζήτηση

Στην προκειμένη έρευνα μελετήθηκε ο τρόπος με τον οποίο αντικειμενοποιούνται οι κοινωνικές αναπαραστάσεις του γυναικείου σώματος και της γυναικείας σεξουαλικότητας. Ομοίως, μελετήθηκε το περιεχόμενο των κοινωνικών αναπαραστάσεων της σεξουαλικής κακοποίησης των γυναικών και του αντικτύπου αυτής σε γνωστικό, συναισθηματικό και συμπεριφορικό επίπεδο. Η αντικειμενοποίηση, όπως προαναφέρθηκε αφορά στον τρόπο με τον οποίο τα άτομα επιλέγουν τη διαθέσιμη κοινωνική πληροφορία, δίνοντας προτεραιότητα σε μερικές πληροφορίες, σε βάρος άλλων (Μαντόγλου, 2013). Οι λέξεις που χρησιμοποιούμε στο λόγο συνιστούν ένα εργαλείο για να εκφράσουμε τις σκέψεις, τις αντιλήψεις και τα συναισθήματα μας, ενώ καθορίζουν τις εμπειρίες μας (Καλφα & Χατζηφωτίου, 2021). Για τον λόγο αυτό, χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος του ελεύθερου συνειρμού για να μελετήσουμε το περιεχόμενο των κοινωνικών αναπαραστάσεων των μεταβλητών που προαναφέρθηκαν. Εξαιτίας του περιορισμένου αριθμού του δείγματος, και της μικρής αντιπροσωπευτικότητας όλων των κοινωνικών ομάδων σε επίπεδο φύλου, ηλικίας, εκπαιδευτικού επιπέδου, οικογενειακής κατάστασης και τόπου διαμονής, δεν ήταν εφικτό να μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίο επικεντρώνονται, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις. Με άλλα λόγια δεν ήταν εφικτό να μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίο η κοινωνικές ταυτότητες των συμμετεχόντων επηρεάζουν τις κοινωνικές αναπαραστάσεις σε σχέση με τις μεταβλητές που αναφέρθηκαν προηγουμένως.

Όσον αφορά στο περιεχόμενο των κοινωνικών αναπαραστάσεων του γυναικείου σώματος, ο κεντρικός πυρήνας φαίνεται να συνίσταται στην εξωτερική εμφάνιση του. Οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν κυρίως στην ομορφιά. Η σύγχρονη έννοια της γυναικείας ομορφιάς, ορίζεται ως πλέον ανθρώπινο δικαίωμα, πρόκειται για έναν τρόπο ύπαρξης, εμφάνισης και συμπεριφοράς που καθιστά κάποια

κοινωνικά και πολιτισμικά αντιληπτή ως γυναίκα. Αν και πλέον μέσω των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, προβάλλονται δυναμικές γυναίκες, οι οποίες φροντίζουν το σώμα τους, με την αγορά διάφορων υπηρεσιών και προϊόντων, δεν παύει να υπάρχει επιτήρηση επί του σώματος, μέσω των κανονιστικών αναπαραστάσεων περί θηλυκότητας (Dimulescu, 2015).

Επιπλέον, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν σημαντικά και στις καμπύλες. Φαινομενικά, φαίνεται να υπάρχει μεταβολή των κοινωνικών αναπαραστάσεων του γυναικείου σώματος από το λεπτό σώμα (Stenzel et al., 2006), το οποίο αναφέρθηκε σε μικρότερο ποσοστό, ως προς μια πιο συμπεριληπτική αναπαράσταση σωματοτύπων και εθνοτικών ταυτοτήτων. Ωστόσο, σύμφωνα με τη βιβλιογραφία οι καμπύλες, επίσης, θέτουν προσδοκίες ως προς τα σώματα των γυναικών, καθώς πρόκειται για ένα συγκεκριμένο σωματότυπο κλεψύδρας με λεπτή μέση και έντονο στήθος και γλουτούς (Betz, Sabik & Ramsay, 2019). Η παραπάνω άποψη, επιβεβαιώνεται και από τα ερευνητικά μας δεδομένα, δεδομένης της συχνής επανάληψης του στήθους και των γλουτών στις απαντήσεις των συμμετεχόντων, όπως θα αναφερθούμε παρακάτω. Η επιβολή ακόμη ενός σωματικού προτύπου, παρά την υποτιθέμενη συμπερίληψη, είναι εμφανής από τα μοντέλα μεγάλου μεγέθους (plus-sized models) στη βιομηχανία της μόδας, τα οποία εμφανίζονται χωρίς κυτταρίτιδα, με λεπτή μέση, χωρίς κοιλία και μέσα από επεξεργασμένες φωτογραφίες (Betz et al., 2019).

Επιπροσθέτως, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν σε μέρη του γυναικείου σώματος. Φαίνεται ότι το στήθος και η αναπαραγωγική ανατομία, οι γλουτοί και τα μαλλιά αποτελούν στοιχεία του κεντρικού πυρήνα της κοινωνικής αναπαράστασης, ενώ τα χέρια, το δέρμα και το πρόσωπο, το οποίο αναφέρθηκε μόλις μια φορά αποτελούν περιφερειακά στοιχεία της αναπαράστασης. Παρατηρούμε ότι σημεία του

σώματος, τα οποία σχετίζονται με το σεξ, όπως το στήθος, οι γλουτοί και τα αναπαραγωγικά όργανα αναφέρονται συχνότερα από άλλα σημεία του σώματος, τα οποία παραπέμπουν στο ρομαντισμό, όπως τα χέρια, το δέρμα και το πρόσωπο. Σύμφωνα με το διαχωρισμό αυτό είναι η παραγωγή λόγου των συμμετεχόντων σε σχέση με τη σεξουαλικότητα, καθώς αναφέρονται περισσότερο στο σεξ και λιγότερο στον έρωτα.

Η δυσαναλογία ως προς την συχνή αναφορά στα μέρη του σώματος συγκριτικά με τη μοναδική αναφορά στο πρόσωπο επιρρώνει τη θέση περί σεξουαλικής αντικειμενοποίησης των γυναικών ως την αναγωγή τους στο σώμα τους, στα μέρη του σώματος τους ή στη σεξουαλική λειτουργία, δίνοντας ελάχιστη έως καθόλου έμφαση στο πρόσωπο, με αποτέλεσμα αυτά να αναπαριστούν την ολότητα τους (Fredrickson & Roberts, 1997). Παρόμοια ήταν τα ευρήματα σχετικά με το περιεχόμενο της κοινωνικής αναπαράστασης της γυναικείας σεξουαλικότητας, όσο αφορά στα μέρη του σώματος. Τα μαλλιά, ωστόσο, αναφέρονται συχνά αν και δε σχετίζονται άμεσα με το σεξ. Ίσως αυτό συμβαίνει γιατί τα μαλλιά και συγκεκριμένα τα μακριά μαλλιά αποτελούν σύμβολο της γυναικείας ομορφιάς, στην οποία αναφερθήκαμε παραπάνω (Abid, Liaquat & Malik, 2021), άρα σύμβολο της κοινωνικής κατασκευής της θηλυκότητας, στην οποία επίσης αναφέρθηκαν οι συμμετέχοντες τόσο στη μεταβλητή του γυναικείου σώματος, όσο και στη μεταβλητή της σεξουαλικότητας.

Επίσης, στο κεντρικό πυρήνα της αναπαράστασης του γυναικείου σώματος βρίσκεται η μητρότητα. Οι απαντήσεις σε αυτήν την ενότητα αναφέρονταν στη γονιμότητα, τη γέννηση, τη φροντίδα και το γυναικείο σώμα ως ζωοδοτικό. Είναι σημαντικό να διακρίνουμε, όπως αναφέρει η M. Jiao (2019) τη βιωμένη εμπειρία της μητρότητας από την κοινωνική κατασκευή της μητρότητας. Στην προκειμένη

περίπτωση, θα σταθούμε στην κοινωνική κατασκευή της μητρότητας και την εργαλειοποίηση του γυναικείου σώματος ως αναπαραγωγική μηχανή (Αλεξιάς, 2011), ως αντικείμενο προς διαχείριση και προστασία. Η ύπαρξη της μητρότητας στον κεντρικό πυρήνα της αναπαράστασης υποδεικνύει άραγε την προσδοκία ότι αποτελεί αυτοσκοπό της γυναίκας; Έχει φανεί ότι οι γυναίκες, οι οποίες δε τεκνοποιούν επειδή δεν θέλουν ή δε μπορούν, θεωρούνται εγωίστριες ή αποκλίνουσες (Heffernan, & Wilgus, 2018). Μητέρα είναι εκείνη η οποία αυτοθυσιάζεται για τα παιδιά της, δημιουργώντας τη νέα γενιά πολιτών και αυτοθυσιάζομενων μητέρων (Heffernan et al., 2018; Jiao, 2019). Ίσως έχει νόημα να μελετήσουμε συνδυαστικά τη θεματική ενότητα της μητρότητας με αυτή της ιερότητας του γυναικείου σώματος (Rahbari et al., 2019), ζώντας σε μια κοινωνία της οποίας το κύριο σύμβολο μητρότητας είναι η Παναγία, την εκλεκτή του Θεού μητέρα, η οποία αυτοθυσιάζεται ενώ ταυτόχρονα έχει διατηρήσει την παρθενία της.

Τέλος, αναδείχθηκε το θέμα της γυναικείας χειραφέτησης, μέσα από λεκτικές παραγωγές οι οποίες αναδεικνύουν τη δυναμικότητα του γυναικείου σώματος, αλλά και την καταπίεση που υφίσταται. Το γυναικείο σώμα αναπαρίσταται ως δυνατό και ανθεκτικό με ελάχιστους να το παρουσιάζουν αδύναμο. Δίνεται έμφαση στο δικαίωμα της επιλογής, στην αυτοπεποίθηση, στην ελευθερία, στην αυτοδιάθεση, στην άνεση, ενώ αναγνωρίζεται η καταπίεση του, οι μάχες, η κοινωνική κατασκευή του, η αντικειμενοποίηση του και η κριτική που υφίσταται. Δε γνωρίζουμε αν αυτές οι απαντήσεις οφείλονται στην υπερεκπροσώπιση των γυναικών στο δείγμα μας ή αν θα λαμβάναμε διαφορετικά αποτελέσματα, αν συμμετείχαν περισσότεροι άνδρες. Επιπλέον, για τους ίδιους λόγους, δε γνωρίζουμε αν οι απαντήσεις θα ήταν διαφορετικές, αν οι συμμετέχοντες ήταν μεγαλύτερης ηλικίας ή ήταν απόφοιτοι διαφόρων εκπαιδευτικών βαθμίδων, καθώς το δείγμα μας αποτελούνταν από

κατόχους τίτλων ανώτερων εκπαιδευτικών βαθμίδων. Ωστόσο, αξίζει να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με τους Rahbari και συνεργάτες (2019), το διαδίκτυο έχει συμβάλει στη δημοκρατικοποίηση των κοινωνιών και στην κοινωνική ευαισθητοποίηση τους.

Παραμένοντας στο ίδιο κλίμα με όσα προαναφέρθηκαν, παρατηρήθηκε ότι στον κεντρικό πυρήνα της κοινωνικής αναπαράστασης της γυναικείας σεξουαλικότητας βρίσκεται η γυναίκα ως δρών ενεργό υποκείμενο (agent). Με άλλα λόγια, γίνεται λόγος περί ελεύθερης έκφρασης, επιθυμίας, επιλογής, αυτοδιάθεσης, χειραφέτησης και δικαιωμάτων. Λόγω της μη αντιπροσωπευτικότητας των προαναφερθέντων κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού στο δείγμα μας, δεν είναι εφικτό να καταστεί ξεκάθαρο αν η αναπαράσταση της γυναικείας σεξουαλικότητας ως ελεύθερης αφορά μόνο το συγκεκριμένο δείγμα. Επιπλέον, είναι σημαντικό να αναρωτηθούμε αν, παρά τα αφηγήματα γύρω από τη σεξουαλικότητα, σχετικά με την απελευθέρωση και την ισότητα, πρόκειται άραγε για πραγματική ελευθερία ή για μια ψευδαίσθηση περί ελευθερίας, με ανδροκρατικές αναπαραστάσεις γύρω από το σεξ, το οποίο είναι το ετεροκανονικό διεισδυτικό και υποτάσσεται στο «οργανωτικό καθήκον»; (Gavey et al., 1999· Potts, 2000). Προφανώς, απαιτείται περαιτέρω έρευνα για να διαπιστωθεί αν ισχύει αυτή η υπόθεση. Πάντως, η σεξουαλική ευχαρίστηση γενικότερα και ο οργανισμός ειδικότερα ήταν ένα από τα θέματα που προέκυψαν κατά την παραγωγή λόγου.

Επιπλέον, στον κεντρικό πυρήνα της κοινωνικής αναπαράστασης της γυναικείας σεξουαλικότητας ήταν η προβληματική αντιμετώπιση της από την κοινωνία. Έγινε αναφορά στην καταπίεση, στα κοινωνικά στερεότυπα, στην θρησκευτική μη αποδοχή, στην πειθάρχηση, την οριοθέτηση και στην ενοχή. Πολλοί αναφέρθηκαν στις γυναίκες συγκριτικά με τους άνδρες, μιλώντας για χαμηλότερο ποσοστό οργανισμών ή λιγότερη ελευθερία. Φαίνεται, λοιπόν, η γυναικεία

σεξουαλικότητα να αποτελεί αναπαραστασιακά ένα κοινωνικό ζήτημα προς διαχείριση, μια ανισότητα μεταξύ των αντιθετικών- όπως παρουσιάζονται- δίπολων άνδρας-γυναίκα.

Επίσης, βρέθηκε ότι η σεξουαλικότητα παρομοιάζεται με λέξεις, οι οποίες παραπέμπουν στο λυρισμό και την ποίηση. Συναντάται μια αναλογία μεταξύ γυναικείας σεξουαλικότητας και τέχνης, στοιχείων της φύσης, κάλλους, κίνησης και παιχνιδιού (Lavie-Ajay & Joffe, 2009). Αν και η γυναικεία και η ανδρική σεξουαλικότητα αναπαρίστανται ως μορφές ενδυνάμωσης, το κοινωνικό αφήγημα της γυναικείας ομορφιάς δε συνίσταται στην έκφραση της σεξουαλικής επιθυμίας, αλλά στην δημιουργία του εαυτού αρκετά επιθυμητού (Dimulescu, 2015).

Φάνηκε ότι η γυναικεία σεξουαλικότητα αντικειμενοποιείται γύρω από τη συντροφικότητα. Έχει βρεθεί ότι η μονογαμία των γυναικών και η αναγκαιότητα αυτής αποτελεί πατριαρχικό κατάλοιπο, του αναπαραγωγικού ελέγχου του σώματος των γυναικών και νόμιμων κληρονόμων που αυτό παράγει (Stelboun, 1999). Μια ενδιαφέρουσα προοπτική μελλοντικής έρευνας θα ήταν η διερεύνηση αν η ανδρική σεξουαλικότητα αντικειμενοποιείται γύρω από τη συντροφικότητα.

Τέλος, στο περιφερειακό σύστημα της αναπαράστασης συναντάται η γυναικεία σεξουαλικότητα ως φάσμα. Γίνεται λόγος για το σεξουαλικό προσανατολισμό, συναντάται η ρευστότητα, η πολυσυντροφικότητα και η πολυπαραγοντικότητα. Η ύπαρξη των θεμάτων αυτών στο περιφερειακό σύστημα της κοινωνικής αναπαράστασης, δικαιολογείται από το μειονοτικό και μη κανονιστικό χαρακτήρα τους, καθώς το περιφερειακό σύστημα ενσωματώνει τις ατομικές τοποθετήσεις ως μοχλό αλλαγής της αναπαράστασης (Μαντόγλου, 2013).

Όσο αφορά στην κοινωνική αναπαράσταση της σεξουαλικής κακοποίησης των γυναικών, η βία φάνηκε να βρίσκεται στο κεντρικό πυρήνα της αναπαράστασης.

Η βία ορίζεται ως η πρόκληση πόνου στον άλλον ή η απειλή πόνου ή στέρηση της ελευθερίας και μπορεί να λάβει ποικίλες μορφές πέραν της σωματικής. Αποτελεί τη χρήση κάθε μορφής εξουσίας, μέσω της επιβολής με σκοπό τη διατήρηση ελέγχου (Μπούνα & Παπάνης, 2020). Στα ευρήματα γίνεται συχνή αναφορά στη χρήση της σωματικής βίας κατά τη σεξουαλική κακοποίηση, όπως ο ξυλοδαρμός, αλλά και της μη σωματικής βίας, όπως η συναισθηματική εξαπάτηση, η δημοσιοποίηση προσωπικών βίντεο, η λεκτική κακοποίηση και ο εκβιασμός. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά στον αντίκτυπο της κακοποίησης, ο οποίος αναφέρεται ως πόνος ή τραύμα. Πρόκειται για δυο λέξεις, οι οποίες αναφέρονται σε σωματικά και μη σωματικά συμπτώματα. Συχνά, αναφέρεται και αυτούσια η λέξη βιασμός. Αν συγκρίνουμε τη σχετική με τη σωματική βία λεκτική παραγωγή με αυτή της μη σωματικής, η συχνότητα των αναφορών διαφέρει ελάχιστα. Ωστόσο, αν συγκρίνουμε τη χρήση σωματικής βίας με κάθε έναν από τους μη σωματικούς τρόπους χρήσης της βίας, τότε η αναφορά στον ξυλοδαρμό και στο σενάριο «αληθινού βιασμού» είναι συχνότερη.

Ίσως από τα αποτελέσματα, φαίνεται τουλάχιστον φαινομενικά να υπάρχει μια διαφοροποίηση των κοινωνικών αναπαραστάσεων της γυναικείας σεξουαλικής κακοποίησης, από το πρότυπο του «αληθινού βιασμού», ο οποίος συναντάται στη βιβλιογραφία (Horvath and Brown, 2009). Η διαφοροποίηση αυτή και ενδεχομένως η κοινωνική ευαισθητοποίηση που μπορεί να υπάρχει, πιθανόν να υποδεικνύεται και από την αναπαράσταση της γυναικείας σεξουαλικής κακοποίησης ως κοινωνικό ζήτημα. Γίνεται αναφορά σε στατιστικές αναλύσεις, σε ποσοστά, στην υψηλή συχνότητα και τη διαχρονικότητα. Γίνεται αναφορά στο έμφυλο ζήτημα, στην πατριαρχία, με αναφορές ιδιαίτερα στους άνδρες, και στο απαράδεκτο της πράξης. Επιπλέον, γίνεται μνεία στην έλλειψη υποστηρικτικού συστήματος και στις σιωπές που την περιβάλλουν. Φαίνεται να υπάρχει επίγνωση των κοινωνικών διαστάσεων

της σεξουαλικής κακοποίησης. Ωστόσο, παραμένει το ερώτημα περί αντιπροσωπευτικότητας του δείγματος της έρευνας σε σχέση με τον Ελληνικό πληθυσμό. Επίσης, δε μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός, ότι οι συμμετέχοντες επέλεξαν να συμμετάσχουν στην έρευνα. Συνεπώς, το ενδιαφέρον τους και η ευαισθητοποίηση σχετικά με τη θεματική να αποτελέσει κίνητρο για εκείνους να συμμετάσχουν. Αυτό φαίνεται και από το υψηλό ποσοστό των ατόμων που είχαν ήδη παρακολουθήσει σχετική με τη θεματική ομιλία ή εκπομπή. Το ερώτημα είναι, αν θα ήταν παρόμοια τα αποτελέσματα σχετικά με το περιεχόμενο των κοινωνικών αναπαραστάσεων της γυναικείας σεξουαλικής κακοποίησης, αν διαθέταμε τις απαντήσεις όσων προσπέρασαν πιθανώς το σύνδεσμο, καθώς δεν τους ενδιέφερε η θεματική ή μπήκαν στον κόπο να απαντήσουν, αλλά τα παράτησαν.

Επιπλέον, η κοινωνική αναπαράσταση της σεξουαλικής κακοποίησης αντικειμενοποιείται γύρω από νομικούς όρους, όπως το έγκλημα, η ποινή, η νομοθεσία και η συναίνεση. Παρενθετικά, σχετικά με τη συναίνεση αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τις Γυναίκες των Ηνωμένων Εθνών (2020) συνίσταται να αποφεύγεται ο όρος «συναίνεση» και να χρησιμοποιείται ο όρος «μη επιθυμητότητα» (unwelcomeness), καθώς ο όρος συναίνεση συνεπάγεται ότι το θύμα έχει τη δυνατότητα να επιλέξει, χωρίς να δίνεται έμφαση στην ανισότητα. Επιπλέον, το θύμα μπορεί να συμφωνήσει στην τέλεση της σεξουαλικής πράξης, ενώ δεν την επιθυμεί, σε περίπτωση που έχει άλλη επιλογή. Στο περιφερειακό σύστημα της αναπαράστασης βρέθηκαν η δολοφονία και η γυναικοκτονία. Εσκεμμένα δεν συμπτύξαμε τους δύο όρους κατά τη θεματική ανάλυση, λόγω της έντονης συζήτησης που έχει υπάρξει σε νομικό και κοινωνιοψυχολογικό επίπεδο γύρω από τον όρο της γυναικοκτονίας. Όπως προαναφέρθηκε η λέξεις φέρουν ιδεολογικό φορτίο και η διεκδίκηση των σωστών λέξεων αφορά την ορατότητα των θυμάτων, τις μεταξύ τους σχέσεις εξουσίας και τη

διάθεση αλλαγής τους. Με τη χρήση της λέξης δολοφονία, έναντι της γυναικοκτονίας απορρίπτουμε τις σχέσεις έμφυλης ανισότητας που έχουν εγκαθιδρυθεί (Κάλφα & Χατζηφωτίου, 2021). Το περιφερειακό σύστημα της αναπαράστασης ανέχεται τις αντιθέσεις, είναι ευέλικτο και εξελίσσεται (Μαντόγλου, 2013), συνεπώς δεν είναι τυχαία η ύπαρξη του όρου της γυναικοκτονίας σε αυτό.

Τέλος, παρατηρήθηκε αναλογία μεταξύ της γυναικείας σεξουαλικής κακοποίησης και της ψυχικής διαταραχής. Ταυτίζεται έμμεσα ή ευθέως ο κακοποιητής με τη ψυχική διαταραχή, κάνοντας λόγο για παράνοια, κόμπλεξ ή διαστροφή. Ομοίως, ως στοιχείο του περιφερειακού συστήματος της αναπαράστασης συναντάται η ψυχική διαταραχή, όσο αφορά στα συναισθήματα της γυναίκας η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση. Έγινε, δηλαδή, αναφορά σε συναισθηματικές διαταραχές, όπως κατάθλιψη, μετατραυματικό στρες, άγχος κ.α.

Στο περιφερειακό σύστημα της αναπαράστασης φαίνεται να βρίσκεται και η ύπαρξη της σεξουαλικής κακοποίησης εντός των στενών διαπροσωπικών σχέσεων. Το εύρημα αυτό συνάδει με το νομικό ορισμό του βιασμού στην Ελλάδα. Ειδικότερα, σύμφωνα με τους Σαντή, Χρήστου και Σάββα (2020) στην πρώτη έκδοση του Κώδικα «Εγκλήματα κατά της γενετήσιας αξιοπρέπειας», ο βιασμός περιγράφεται «στην έκδοση του έτους 1985 (ΠΔ 283/1985 ΠΚ αρ.336) ως εξώγαμη συνουσία ή ασελγή πράξη. Η αλλαγή επήλθε πρόσφατα με το νόμο για την ενδοοικογενειακή βία με το Ν. 3500/2006 και περιέλαβε την περίπτωση του βιασμού στα πλαίσια της οικογενειακής ζωής».

Ο Ryan (1988) ζήτησε από τους συμμετέχοντες να καταγράψουν τα χαρακτηριστικά, τις σκέψεις και τα συναισθήματα των θυμάτων σεξουαλικής κακοποίησης. Για να μελετήσουμε στην προκείμενη έρευνα την κοινωνική αναπαράσταση της γυναίκας, η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση,

ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αναφερθούν στις σκέψεις, τα συναισθήματα και τη συμπεριφορά, την οποία πιστεύουν ότι μπορεί να έχει. Με άλλα λόγια, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να μπουν στη θέση μιας γυναίκας, η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση. Στη συνέχεια, θα αναλύσουμε το περιεχόμενο των κοινωνικών αναπαραστάσεων των παραπάνω μεταβλητών έτσι όπως αναδύθηκαν από τη θεματική ανάλυση, ξεχωριστά, αλλά σε συγκεκριμένες περιπτώσεις συνδυαστικά, καθώς κάποια θέματα ήταν κοινά και στις τρεις μεταβλητές.

Η κοινωνική αναπαράσταση της γυναίκας η οποία έχει υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, αντικειμενοποιείται γύρω από την κοινωνική της περιθωριοποίηση και τον παραγκωνισμό. Από τη θεματική ανάλυση, σε γνωστικό επίπεδο φάνηκε ότι η επιζώσα προβληματίζεται για την κοινοποίηση του περιστατικού στον κοινωνικό περίγυρο. Αναρωτιέται αν θα την πιστέψουν, αν θα στοχοποιηθεί, πως θα σχετιστεί με την οικογένεια της και τους κοντινούς άλλους, αν το μάθουν. Έχει επίγνωση ότι χρειάζεται υποστήριξη, αλλά νιώθει αβοήθητη. Η συναισθηματική της κατάσταση περιγράφεται με την απελπισία, το αδιέξοδο, τη μοναξιά και την ντροπή. Η ντροπή συγκεκριμένα αναφέρθηκε σημαντικά και στις τρεις εξαρτημένες μεταβλητές, συνιστώντας τον κεντρικό πυρήνα της αναπαράστασης του συναισθηματικού κόσμου της επιζώσας. Σε συμπεριφορικό επίπεδο αποσύρεται κοινωνικά, κλείνεται στον εαυτό και η συμπεριφορά της περιβάλλεται από σιωπές. Επακολούθως, πρόκειται για ένα αόρατο κοινωνικό υποκείμενο.

Επιπροσθέτως, στον κεντρικό πυρήνα της υπό μελέτη αναπαράστασης είναι ο φόβος σε γνωστικό, συναισθηματικό και συμπεριφορικό επίπεδο. Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες αναρωτιέται πως θα το ξεπεράσει, είναι επιφυλακτική, αισθάνεται ανασφάλεια, άγχος, δυσκολεύεται να εμπιστευτεί, αποφεύγει τους άνδρες και αποφεύγει τη σεξουαλική επαφή. Επίσης, οι συμμετέχοντες αναφέρθηκαν στη λήψη

μέτρων πρόληψης, όπως το κλειστό ντύσιμο ή η επιπλέον προσοχή. Αξίζει να αναφερθεί ότι η υπόνοια ότι μια γυναίκα μπορεί να προστατευτεί από την σεξουαλική κακοποίηση, μεταθέτει την ευθύνη αυτής στην ίδια, με αποτέλεσμα τη δευτερογενή τραυματοποίηση της (Crome & McCabe, 2001).

Τέλος, κατά την ανάλυση των αποτελεσμάτων, ένα θέμα το οποίο αναδύθηκε επανειλημμένα ήταν η έλλειψη αυτενέργειας από τις επιζώσες σεξουαλικής κακοποίησης σε αναπαραστασιακό επίπεδο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις περιγραφές, η συμπεριφορά τους διακρίνονταν από παθητικότητα και ταπεινότητα. Η συναισθηματική κατάσταση περιγράφονταν από θλίψη, συναισθηματικό μούδιασμα ή απάθεια ή θυμό. Ο θυμός, ωστόσο, στρέφεται προς τον εαυτό, με αυτοκαταστροφική συμπεριφορά και αυτομομφές, ενώ οι ενοχές βρέθηκαν στις απαντήσεις και των τριών μεταβλητών. Εν αντιθέσει, η καταγγελία και ο δυναμισμός φαίνεται να αποτελούν στοιχεία του περιφερειακού συστήματος της αναπαράστασης, όπως και η απάντηση ότι δεν υπάρχει κοινό μοτίβο συμπεριφοράς.

Συμπερασματικά, μελετήθηκαν οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των γυναικών που έχουν υποστεί σεξουαλική κακοποίηση και αναδείχθηκε μέσα από τη μέθοδο του ελεύθερου συσχετισμού ότι η επιζώσα σεξουαλικής κακοποίησης είναι κοινωνικά παραγκωνισμένη, με τους συμμετέχοντες να αναφέρονται στους μύθους περί βιασμού που αναφέρθηκαν προηγουμένως, όπως η ενοχοποίηση και ο στιγματισμός της επιζώσα. Επιπλέον, η υπό μελέτη αναπαράσταση αντικειμενοποιείται γύρω από το φόβο, αλλά και την παθητικότητα της επιζώσας. Με αυτό το τρόπο δημιουργείται το πορτραίτο ενός θύματος. Οι συμμετέχοντες φαινομενικά έχουν αναδείξει την σεξουαλική κακοποίηση ως κοινωνικό πρόβλημα, και δεν έχουν αμφισβητήσει την ιδιότητα του θύματος στην επιζώσα, χωρίς να αμφισβητούν την τέλεση της κακοποίησης, όπως η βιβλιογραφία σχετικά με τους μύθους του βιασμού αναφέρει.

Ωστόσο, η αναπαράσταση αυτή του «αθώου» θύματος, αρχικά απλοποιεί στη σχέση θύματος-θύτη σε αντιθετικά δίπολα, αγνοώντας ότι ένας άνθρωπος μπορεί να υπάρξει θύμα και θύτης σε διάφορες περιόδους στη ζωή του. Ταυτόχρονα, δημιουργείται μια ιεραρχία μεταξύ των θυμάτων (McEvoy & McConnachie, (2012). Επίσης, η αναπαράσταση του παθητικού θύματος, το οποίο στερείται φωνής και δυναμισμού αποκρύπτει όλες τις φωνές, τις προσπάθειες και το σθένος των επιζωσών σεξουαλικής κακοποίησης. Σύμφωνα με αυτή την αναπαράσταση, οι γυναίκες αυτές κερδίζουν σε θερμότητα, αλλά στερούνται σε ικανότητα. Πρόκειται για μια μορφή καλοπροαίρετης προκατάληψης. Τα πατερναλιστικά συστήματα και η ιδεολογία που τα συνοδεύει ελαχιστοποιούν την αντίσταση της υποτελούς ομάδας απέναντι στην εκμετάλλευση που υφίσταται (Glick & Fiske, 2001/ 2013). Νομιμοποιείται το σύστημα των έμφυλων ανισοτήτων, φιμώνοντας τις φωνές τους, ενώ οι συμμετέχοντες διατηρούν την αυτοεικόνα τους, δίνοντας απαντήσεις κοινωνικής επιθυμητότητας. Το ίδιο μοτίβο πατερναλιστικής προκατάληψης, διαπιστώθηκε και κατά την μελέτη των κοινωνικών αναπαραστάσεων του γυναικείου σώματος, με θερμά χαρακτηριστικά, όπως η ομορφιά, να βρίσκονται στο κεντρικό πυρήνα της αναπαράστασης.

Περιορισμοί – Μελλοντικές Κατευθύνσεις

Ένας από τους περιορισμούς της έρευνας αφορά στην αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος. Αρχικά, δεδομένου ότι η στρατολόγηση έγινε μέσω τριών συγκεκριμένων μέσων κοινωνικής δικτύωσης, αποκλείστηκε μεγάλη μερίδα του πληθυσμού, η οποία δεν χρησιμοποιεί καθόλου τα συγκεκριμένα μέσα, ή τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης γενικότερα. Επιπλέον, το γεγονός ότι χρησιμοποιήθηκε η δειγματολογική μέθοδος της χιονοστιβάδας, θέτει ομοίως ένα ερώτημα σχετικά με

την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος. Ομοίως, το μικρό μέγεθος του δείγματος αποτελεί έναν ακόμη μεθοδολογικό περιορισμό. Σε μελλοντική έρευνα, ενδείκνυται η ύπαρξη μεγαλύτερου δείγματος, στο οποίο θα αντιπροσωπεύονται διαφορετικές ομάδες του πληθυσμού. Συγκεκριμένα, το δείγμα μας υπερεκπροσωπούταν από τις γυναίκες, από άτομα ηλικίας νεότερης από τα 28 έτη, από κατόχους τίτλων ανώτερων εκπαιδευτικών βαθμίδων, οι οποίοι ζουν σε μεγάλα αστικά κέντρα. Για το λόγο αυτό, δεν κατέστη εφικτή η μελέτη της επικέντρωσης των κοινωνικών αναπαραστάσεων των υπό μελέτη μεταβλητών. Η συμπερίληψη και άλλων κοινωνικών ομάδων θα αποτελούσε μια κατεύθυνση για μελλοντική έρευνα.

Επιπλέον, οι κοινωνικές αναπαραστάσεις, οι οποίες αναδείχθηκαν μέσα από την έρευνα είναι πιθανό να μην είναι αντιπροσωπευτικές των κοινωνικών αναπαραστάσεων του ελληνικού πληθυσμού, καθώς είναι πολύ πιθανό οι συμμετέχοντες να επέλεξαν να συμμετάσχουν λόγω του προσωπικού κινήτρου και ενδιαφέροντος σε σχέση με τη συγκεκριμένη θεματική. Αυτό σημαίνει ότι δεν έχουμε εικόνα των απαντήσεων των ανθρώπων, οι οποίοι είδαν την έρευνα και την προσπέρασαν ή την ξεκίνησαν, αλλά δεν την ολοκλήρωσαν λόγω χαμηλού κινήτρου ή μη συμφωνίας τους με τις δικές τους πεποιθήσεις και το δικό τους αξιακό σύστημα.

Επιπλέον, δεν μπορούμε να αποκλείσουμε και το γεγονός οι συμμετέχοντες πιθανόν να έδωσαν απαντήσεις βάσει της κοινωνικής επιθυμητότητας και αυτού που φαντάζονταν ότι θέλει να συναντήσει ο ερευνητής. Ομοίως, η δοθείσα πληροφορία δήλωνε ρητά ότι η σεξουαλική κακοποίηση έχει πραγματοποιηθεί. Αναρωτιόμαστε, αν οι απαντήσεις των συμμετεχόντων θα ήταν διαφορετικές, αν δεν υπήρχε αυτή η ρητή δήλωση της ύπαρξης σεξουαλικής κακοποίησης και αν θα είχαν αναδειχθεί περισσότερο οι μύθοι περί βιασμού. Συνεπώς, σε μελλοντικές έρευνες ίσως να είχε νόημα να δοθεί ένα σενάριο, σύμφωνα με το οποίο δε θα δηλωνόταν ρητά η ύπαρξη

σεξουαλικής κακοποίησης. Επί παραδείγματι, σε ένα σενάριο στο οποίο και ο θύτης και το θύμα είχαν καταναλώσει μεγάλες ποσότητες αλκοόλ, πιθανόν να αναδεικνύονταν περισσότερο οι μύθοι περί βιασμού και να μειώνονταν οι απαντήσεις με βάση την κοινωνική επιθυμητότητα.

Τέλος, μια αντίστοιχη μελέτη για τις κοινωνικές αναπαραστάσεις του ανδρικού σώματος, της ανδρικής σεξουαλικότητας και της ανδρικής σεξουαλικής κακοποίησης ενδεχομένως να είχε νόημα να πραγματοποιηθεί στο μέλλον, δεδομένου ότι το δίπολο άνδρας – γυναίκα, αντιπαραβάλλεται συχνά ως αντιθετικό.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

- Αλεξιάς, Γ. (2011). *Κοινωνιολογία του σώματος Από τον «Άνθρωπο του Νεότερνταλ» στον «Εξολοθρευτή»*. Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.
- Κάλφα, Μ., & Χατζηφωτίου, Σ., (2021). Η αποτύπωση της έμφυλης βίας και της γυναικοκτονίας στο δημόσιο λόγο. Στο Βαΐου, Ν., Πετράκη Γ., και Στρατηγάκη, Μ., (επιμ), *Έμφυλη βία – Βία κατά των γυναικών* (σ. 243 – 256). Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Μαντόγλου Α., & Μελέτη Κ. (2013). *Επιστημονικός λόγος περί Κοινωνικών Αναπαραστάσεων και Ιδεολογιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μπούνα, Α., & Παπάνης, Ε., (2020). Ταυτότητες: έμφυλες, ταξικές, εθνοτικές. Στο Μπούνα, α., & Παπάνης, Ε., (επιμ) *Αόρατα Όρια. Οδηγός συμβουλευτικής για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών*. (σ. 14 – 37). Αθήνα: Εκδόσεις Ηδυνέπεια.

- Παπαγιαννοπούλου, Μ., (2021). Τα γυναικεία σώματα στις καμπάνιες κατά της διεθνικής σωματεμπορείας: μοτίβα ενός ηχηρού βλέμματος και μιας αόρατης παραμόρφωσης. Στο Βαΐου, Ν., Πετράκη Γ., και Στρατηγάκη, Μ., (επιμ) Έμφυλη βία – Βία κατά των γυναικών (σ. 243 – 256). Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Σάντη, Α., Σάββα, Ε., & Χρήστου, Χ., (2020). Συμβουλευτική νομικής υποστήριξης. Στο Μπούνα, α., & Παπάνης, Ε., (επιμ) *Αόρατα Όρια. Οδηγός συμβουλευτικής για την αντιμετώπιση της βίας κατά των γυναικών*. (σ. 88 – 125). Αθήνα: Εκδόσεις Ηδυέπεια
- Bradby, H., (2010). *Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία της Υγείας και της Ασθένειας* (μτφρ. και επιμ. Αλεξιάς). Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2009).
- Freud, S., (2014). *Τρεις μελέτες για τη σεξουαλικότητα* (μτφρ. και επιμ. Πατσόγιαννης). Αθήνα: Εκδόσεις Πλέθρον (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1905).
- Babbie, E., (2011). *Εισαγωγή στην Κοινωνική Έρευνα* (μτφρ. Βογιατζής και επιμ. Ζαφειρόπουλος). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2008).
- Glick, P., & Fiske, S., (2013). Τα αμύσημα στερεότυπα ως νομημοποιητικές ιδεολογίες: διαφοροποιώντας μεταξύ πατερναλιστικής και ζηλόφθονης προκατάληψης. Στο μτφρ. και επιμ. Χρυσόχου και Ιατρίδης *Όψεις της ηγεμονίας στις φιλελεύθερες κοινωνίες*. Αθήνα: Εκδόσεις πεδίο (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2001)

Vigarello, G. (2001). *Ιστορία του βιασμού*. 16ος -20ος αιώνας (επιμ. μτφρ. Λ. Βοτσοπούλου). Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1985). (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2001)

Ξενόγλωσση

Abid, S., Liaquat, N., & Malik, A. A. (2021). On Being and Becoming Beautiful: The Social Construction of Feminine Beauty. *Social Sciences Review*.

Afifi, W. A., and Lucas, A. A. (2008). “Information seeking in initial stages of relational development,” in *Handbook of Relationship Initiation*, eds S. Sprecher, A. Wenzel, and J. Harvey (New York, NY: Psychology Press), 197–215.

American Psychiatric Association. (2013). Sexual Dysfunctions. In *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.).

Ayo A. Coly (2015) Un/clothing African womanhood: colonial statements and postcolonial discourses of the African female body, *Journal of Contemporary African Studies*, 33:1, 12-26, DOI: 10.1080/02589001.2015.1021209

Bandura, A. (2002a). Selective moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Moral Education*, 31, 101–119.

Baird, K. M., & Mitchell, T. (2014). Using feminist phenomenology to explore women's experiences of domestic violence in pregnancy. *British Journal of Midwifery*, 22(6), 418-426.

Banerjee, Sikata. 2003. “Gender and Nationalism: The Masculinization of Hinduism and Female Political Participation in India.” *Women’s Studies International Forum* 26 (2):167–179. doi:10.1016/S0277-5395(03)00019-0.

- Bechhofer, L., & Parrot, A. (Eds.). (1991). *Acquaintance rape: The hidden crime*. Wiley
- Betz, D. E., Sabik, N. J., & Ramsey, L. R. (2019). Ideal comparisons: Body ideals harm women's body image through social comparison. *Body image*, 29, 100-109.
- Campbell, R., & Raja, S. (1999). Secondary victimization of rape victims: Insights from mental health professionals who treat survivors of violence. *Violence and victims*, 14(3), 261-275.
- Castiglione, C., Licciardello, O., Rampullo, A., & Scolla, V. (2012). Social representation of sexual violence. *Revista INFAD*.
- Crome, S. A., & McCabe, M. P. (2001). Adult rape scripting within a victimological perspective. *Aggression and Violent Behavior*, 6(4), 395-413.
- Dimulescu, Venera. "Contemporary representations of the female body: Consumerism and the normative discourse of beauty." *Symposion 2*, no. 4 (2015): 505-514
- Edmonds, E. M., & Cahoon, D. D. (1986). Attitudes concerning crimes related to clothing worn by female victims. *Bulletin of the Psychonomic Society*, 24, 444–446.
- Elnahla, N. R. (2015). Aging with Disney and the gendering of evil. *Journal of Literature and Art Studies*, 5(2), 114-127.
- Fredrickson, B. L., & Roberts, T. (1997). Objectification theory: Toward understanding women's lived experiences and mental health risks. *Psychology of Women Quarterly*, 21, 173–206.
- Gavey, N., McPhillips, K., & Braun, V. (1999). Interruptus coitus: Heterosexuals accounting for intercourse. *Sexualities*, 2, 35–68.

- Gilfoyle, J., Wilson, J., & Brown, J. (1992). Sex, organs and audiotape: A discourse analytic approach to talking about heterosexual sex and relationships. *Feminism & Psychology*, 2, 209–230.
- Hockett, J. M., Smith, S. J., Klausing, C. D., & Saucier, D. A. (2016). Rape myth consistency and gender differences in perceiving rape victims: A meta-analysis. *Violence against women*, 22(2), 139-167. doi 10.1177/1077801215607359 [Links]
- Heffernan, V., & Wilgus, G. (2018). Introduction: Imagining motherhood in the twenty-first century—Images, representations, constructions. *Women: a cultural review*, 29(1), 1-18
- Horvath, M., & Brown, J. (2009). *Rape: Challenging contemporary thinking*. Devon: Willan.
- Javaid, A. (2015). Male rape myths: Understanding and explaining social attitudes surrounding male rape. *Masculinities and social change*, 4(3), 270-294.
- Jiao, M. (2019). Mothering and motherhood: Experience, ideology, and agency. *comparative literature studies*, 56(3), 541-556.
- Kumara, H. I. G. C., & Jayawardhana, R. A. W. D. (2018). International beauty pageants and the construction of hegemonic images of female beauty.
- Landgraf, S., & Von Treskow, I. (2017). The seduction script: Psychological and cultural norms of interpersonal approaches as markers for sexual aggression and abuse. *Frontiers in psychology*, 7, 2070.

- Lavie-Ajayi, M. (2005). Because all real women do”: The construction and deconstruction of “female orgasmic disorder. *Sexualities, Evolution & Gender*, 7(1), 57-72.
- Lavie-Ajayi, M., & Joffe, H. (2009). Social representations of female orgasm. *Journal of Health Psychology*, 14(1), 98-107.
- Linhares, L. V., Torres, A. R. R., & Diniz, F. C. D. O. R. (2022). “But she was drunk”: Sexual violence and Blaming the victim. *Psicología, Conocimiento y Sociedad*, 12(1), 81-105.
- Maltz, W. (2002). Treating the sexual intimacy concerns of sexual abuse survivors. *Sexual and Relationship Therapy*, 17(4), 321-327
- McEvoy, K., & McConnachie, K. (2012). Victimology in transitional justice: Victimhood, innocence and hierarchy. *European Journal of Criminology*, 9(5), 527-538.
- Moscovici, S. (1981). On social representations. *Social cognition: Perspectives on everyday understanding*, 181-209.
- Ohbuchi, K., Ikeda, T., & Takeuchi, G. (1994). Effects of violent pornography upon viewers’ rape myth beliefs: A study of Japanese males. *Psychology, Crime, and the Law*, 1, 71–81
- Potts, A. (2000). Coming, coming, gone: A feminist deconstruction of heterosexual orgasm. *Sexualities*, 3(1), 55-76.
- Quinlan, E., & Quinlan, A. (2010). Representations of rape: Transcending methodological divides. *Journal of Mixed Methods Research*, 4(2), 127-143.

- Rahbari, L., Longman, C., & Coene, G. (2019). The female body as the bearer of national identity in Iran: A critical discourse analysis of the representation of women's bodies in official online outlets. *Gender, Place & Culture*, 26(10), 1417-1437.
- Regan, P. (2011). *Close relationships*. Routledge
- Ryan, K. (1988). Rape and seduction scripts. *Psychology of Women Quarterly*, 12, 237–245. doi:10.1111/j.1471-6402.1988.tb00939.x.
- Ryan, K. M. (2011). The relationship between rape myths and sexual scripts: The social construction of rape. *Sex roles*, 65(11), 774-782.
- Sen, P., Borges, E., Guallar, E., & Cochran, J. (2018). *Towards an end to sexual harassment: The urgency and nature of change in the era of# MeToo*. UN Women.
- Sen, P., Algora Grima, R., & Lacava, F. (2020). *Bridging the gap: Sexual exploitation, abuse and harassment (SEAH)*. UN Women.
- Sharp, E. A., & Keyton, K. (2016). Caught in a bad romance? The negative effect of normative dating and marital ideologies on women's bodies. *Sex Roles*, 75(1), 15-27.
- Singleton, R., Winskell, K., Nkambule-Vilakati, S., & Sabben, G. (2018). Young Africans' social representations of rape in their HIV-related creative narratives, 2005–2014: Rape myths and alternative narratives. *Social Science & Medicine*, 198, 112-120
- Stelboum, J. P. (1999). Patriarchal monogamy. *Journal of Lesbian Studies*, 3(1-2), 39-46.

- Stenzel, L. M., Saha, L. J., & Guareschi, P. (2006). To Be Fat or Thin? Social Representations of the Body among Adolescent Female Students in Brazil. *International Education Journal*, 7(4), 611-631.
- Stiritz, S. E., & Schiller, B. M. (2005). Transforming feminine categories: Genealogies of virginity and sainthood. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, 53(4), 1133-1159.
- Sturken, M. and Cartwright, L. (2001) *Practices of looking*, Oxford: Oxford University Press.
- Tateo, L., & Iannaccone, A. (2012). Social representations, individual and collective mind: A study of Wundt, Cattaneo and Moscovici. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 46(1), 57-69.
- Vance, K., Sutter, M., Perrin, P. B., & Heesacker, M. (2015). The media's sexual objectification of women, rape myth acceptance, and interpersonal violence. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 24(5), 569-587.
- Van Tu, P., Ngoc, T. U., Nguyen, P. L., Thuong, N. H., Van Tuan, N., Van Hung, N., ... & Chu, D. T. (2020). The impact of sexual harassment on obesity in female adolescents: An update and perspective to control. *Diabetes & Metabolic Syndrome: Clinical Research & Reviews*.
- Williams, J. E. (1984). Secondary victimization: Confronting public attitudes about rape. *Victimology*.
- Wolf, N. (2013) *The beauty myth: how images of beauty are used against women*, NY. USA: Random House

Zillmann, D., & Weaver, J. B. (1989). Pornography and men's sexual callousness toward women. In D. Zillmann & J. Bryant (Eds.), *Pornography: Research advances and policy considerations* (pp. 95–125). Hillsdale: Lawrence Erlbaum.